

quyển 4

16

VUA BÌNH SA VÀ CÁC ĐỆ TỬ PHẬT

- Bảy giờ năm tý-khuru
N như ông A-thấp-bạ
5210 Nghe tin Kiều-lân-như
Liều ngộ được chánh pháp
Cảm khái tự hổ thẹn
Chấp tay mà lễ kính
Chiêm ngưỡng Đức Phật-đà:
N như Lai khéo phương tiện
Dẫn họ vào chánh pháp
Trước sáu năm tý-khuru
Ngộ đạo, điều phục tâm
N như năm vì sao sáng
5220 Hầu cận bên mặt trăng
Bảy giờ thành Cừu-thi
Có người con trưởng giả
Quý danh là Da-xá
Đêm ngủ bỗng thức dậy
Địch thân thấy quyến thuộc
Trai gái đều loã hình
Liên sanh tâm nhằm chán
Đây là gốc phiền não
Làm mê hoặc kẻ ngu
5230 Ông liền thay y phục
Trang sức ngọc anh lạc
Rời nhà vào núi rừng
Vừa đi vừa la lớn:
Nã loạn! Nã loạn thật.
N như Lai đang kinh hành

- Nghe tiếng la não loạn
Liên gọi ông đến gần
Bảo đây, nơi an ổn
Niết-bàn thật thanh lương
- 5240 Vắng lặng rời não loạn
Da-xá nghe Phật dạy
Trong lòng rất vui mừng
Nhân có tâm nhàm chán
Trí tuệ tự mở ra
Như vào ao nước mát
An nhiên đến chỗ Phật
Tuy thân còn vẻ tục
Nhưng tâm đã sạch trong
Do lực căn lành xưa
- 5250 Mau thành quả La-hán
Trí thanh tịnh dần sáng
Nghe pháp liền tỏ ngộ
Như tắm lụa trắng tinh
Dễ nhuộm màu tươi đẹp
Da-xá¹²⁷ đã tự biết
Việc đặng làm đã làm
Nhìn lại thân trang sức
Bông sanh lòng hổ thẹn
Phật biết tâm trang ấy
- 5260 Liên nói bài kệ rằng:
Trang sức bằng anh lạc
Tâm điều phục các căn
Quán chúng sanh bình đẳng
Khi thực hành chánh pháp
Không câu nệ hình dung
Thân mặc đồ xuất gia
Nhưng vọng tâm chưa trừ
Ở núi mà luyến đời
Chính là người thế tục.

- 5270 Thân tuy còn thể gian
Mà tâm đạt chỗ cao
Như vậy ở tại nhà
Cũng như ở núi rừng
Xa lìa vật sở hữu (ngã sở)
Mở trí tự nơi tâm
Hình thức đâu cố định
Mặc áo giáp vào thân
Có thể chống địch mạnh
Đổi hình mặc áo tu
- 5280 Để hàng phục phiền não
Phật liền gọi: Ti-khuru!
Da-xá đổi hình tục
Thành thân tướng người tu
Đầy đủ các oai nghi
Của người xuất gia thật
Trở thành bậc sa-môn.
Cùng năm mươi bốn người
Trước kia là bạn hữu
Theo Da-xá xuất gia
- 5290 Lân lượt vào chánh pháp
Là do nghiệp lành trước
Quả tốt hiện đời này
Như tro tàn đã lâu
Gặp nước liền nguội lạnh
Cùng năm ti-khuru trước
Thành sáu mươi La-hán.
Phật dùng pháp La-hán
Tùy thuận và khuyên dạy:
Các thầy đã được độ,
- 5300 Qua khỏi bờ-sanh tử
Việc làm đã hoàn thành
Có thể thọ cúng dường
Mỗi người nên truyền pháp

- Độ kẻ chưa được độ
Chung sanh khổ bùng cháy
Từ lâu không người cứu
Các thầy hãy phát tâm
Độc hành khắp lộ trình
Thương xót độ chúng sanh
- 5310 Như Lai cũng độc hành
Trở lại núi Già-xà¹²⁸
Độ các vị Tiên nhân.
Người đời rất tôn sùng
Tiên Ca-diếp¹²⁹ khổ hạnh
Cả nước đều phụng sự
Người đến học rất đông
Như Lai sẽ đến đó
Độ ông ta tu hành.
- 5320 Bảy giờ sáu mươi vị
Ti-khuru đều lên đường
Phụng hành lời Phật dạy
Đem chánh pháp tuyên dương
Mỗi vị theo duyên xưa
Tùy ý đến các xứ
Thế tôn đi một mình
Đến nơi đã định trước
Vào rừng pháp vắng lặng
Gặp vị Tiên Ca-diếp
Ông có hang thờ lửa
- 5330 Nuôi con rừng độc hại
Núi rừng thật rộng thoáng
Chỗ nào cũng bình yên
Thế tôn vì độ ông
Xin ở nghỉ một đêm
Ca-diếp thưa Phật rằng:
Không có chỗ nghỉ riêng
Chỉ có hang thờ lửa

- Là nơi rất thanh tịnh
Có thể nghĩ qua đêm
5340 Nhưng có con rồng dữ
Thường hay làm hại người
Phật bảo: Cứ tự nhiên
Tôi nghỉ một đêm thôi
Ca-diếp vẫn ngăn ngại
Nhưng Thế tôn quả quyết
Ca-diếp lại bạch Phật:
Có thể tôi keo kiệt
Lòng tôi không muốn đau
Vì ngài sẽ bị hại
5350 Nhưng thôi! Tùy ý ngài.
Phật vào hang thờ lửa
Ngồi ngay thẳng thiền định
Bấy giờ con độc long
Thấy người liền nổi giận
Phun lửa dữ tứ tung
Cả hang lửa bùng cháy
Nhưng không chạm thân Phật
Rồi lửa đều tắt ngúm
Thế tôn vẫn ngồi yên
5360 Cũng như lúc kiếp hoại
Lửa cháy cung Phạm thiên
Tại chỗ vua trời ngồi
Vẫn an nhiên không sợ.
Độc long thấy Thế tôn
Sắc mặt không biến đổi
Liền phát khởi tâm lành
Cúi đầu quy y Phật.
Ca-diếp thấy lửa đêm
Ô hô! Thật kỳ lạ!
5370 Chắc người đạo đức này
Đã bị rồng dữ đốt

- Ca-diếp và đệ tử*
Sáng sớm đến hang xem
Thấy Phật hàng phục rồng
Bỏ vào trong bình bát
Họ biết oai đức Phật
Phát khởi ý tưởng lạ.
Vì tập khí kiêu mạn
Vẫn bảo đạo ta hơn
- 5380 *Đức Phật lại tùy nghi*
Hiện các cảnh thần biến
Biết rõ từng tâm niệm
Mà biến hóa tương ưng
Khiến tiên Ca-diếp phục
Thành người truyền chánh pháp¹³⁰
Tự biết đạo mình kém
Không bằng đạo Thế tôn
Nên phát tâm khiêm hạ
Tùy thuận lãnh chánh pháp.
- 5390 *Uất-tì-la Ca-diếp¹³¹*
Có năm trăm đệ tử
Theo thầy khéo điều phục
Lần lượt thọ chánh pháp.
Ca-diếp và đồ chúng
Đã theo chánh pháp rồi
Đồ dùng của các tiên,
Tất cả vật thờ lạy
Đều đem vứt xuống sông
Theo dòng trôi bênh bồng
- 5400 *Tiên Na-đề-già-xa*
Hạ lưu, hai người em
Thấy vật trôi lung tung
Tưởng là gặp tại biển
Lo sợ không an tâm
Hai ông có đệ tử

- Mỗi vị năm trăm người
Ngược dòng lên thăm anh
Thấy anh đã xuất gia
Các đệ tử cũng vậy
- 5410 Chắc biết được chánh pháp
Chưa từng có bao giờ.
Tò ý lấy làm lạ:
Nay anh đã xuất gia
Chúng em cũng tùy thuận
Thế là ba anh em
Cùng với các đệ tử
Được Thế tôn thuyết pháp
Mới tỉnh ngộ thấy rằng:
Lời thầy phụng thờ lừa
- 5420 Là khói đen ngu si
Bụi nhùi loạn tướng sanh,
Lừa tham dục sân hận
Đốt cháy các chủng sanh
Như vậy lừa phiến não
Bùng cháy không dừng được
Càng chìm đắm sanh tử
Lừa khổ cũng thường cháy
Cả hai thứ lừa này
Đều cháy bùng dữ dội
- 5430 Không có nơi nương tựa
Sao người có lương tâm
Mà không sanh nhàm chán?
Nhàm chán trừ tham dục
Tham hết, được giải thoát
Nếu được giải thoát rồi
Giải thoát luôn tri kiến
Quán sát dòng sanh tử
Mà tu các Phạm hạnh¹³²
Tất cả đã làm xong

- 5440 Không còn thọ thân sau.
Nhu vậy ngàn ti-khuru
Nghe Thế tôn thuyết pháp
Phiền não không còn sanh
Tất cả tâm giải thoát.
Phật vì độ Ca-diếp
Và một ngàn ti-khuru
Mà thuyết giảng chánh pháp
Họ làm điều đáng làm
Thành tựu trí thanh tịnh,
- 5450 Trang nghiêm và vi diệu
Rất nhiều các công đức
Bồ thí cùng trì giới
Trong sạch cả thân tâm.
Các vị đại đức Tiên
Tu theo đạo khổ hạnh
Giờ đây hết tôn vinh
Nhu người bỏ giới đức
Thân rộng, uống cuộc đời.
Thế tôn và đệ tử.
- 5460 Đến đô thành Vương Xá¹³³
Nhớ vua nước Kiệt-ma¹³⁴
Do lời thệ nguyện trước:
“Khi tôi thành chánh giác
Sẽ đến độ nhà vua.”
Lúc Thế tôn đến nơi
Dừng nghĩ ở rừng cây.
Vua Bình Sa hay tin
Cùng hoàng thân, đại thần
Nhân sĩ trong cả nước
- 5470 Đến chỗ Thế tôn ở
Từ xa thấy Thế Tôn
Ngồi thiền thật trang nghiêm
Không còn gì vẻ tục.

- Nhà vua liền xuống xe
Đi bộ thật oai nghiêm
Như vua trời Đê thích,
Đến cung của Phạm thiên.
Trước hết đánh lễ Phật
Thành kính vấn an ngài.
5480 Đức Phật cũng đáp lời,
Để ủy lạo nhà vua
Rồi mời vua an tọa.
Bấy giờ vua thâm nghĩ
Phật-đà uy lực lớn
Ca-diếp đạo đức cao
Trở thành đệ tử ngài
Phật biết tâm niệm ấy
Nên hỏi Ca-diếp rằng:
5490 Ông thấy phước lợi gì,
Theo Phật bỏ thờ lửa?
Ca-diếp nghe Phật hỏi,
Đứng dậy trước đại chúng
Quỳ gối và chấp tay
Bạch Phật thật rõ ràng:
Thờ thần lửa cầu phước
Quả báo cũng luân hồi.
Thêm phiền não sanh từ
Siêng năng phụng sự lửa
Để cầu cảnh dục lạc
Ái dục tăng vô cùng
5500 Thờ lửa độc thân chí
Chẳng giải thoát; thọ thai
Đầu thai là gốc khổ
Cho nên con từ bỏ
Để cầu an lạc thật
Con vốn tu khổ hạnh
Lập nhiều hội thờ cúng

- Lớn bậc nhất thế gian
Nhưng trái với chánh đạo
Cho nên con từ bỏ
- 5510 Để cầu sự vắng lặng
Giải thoát được sanh tử
Đến chỗ tịnh vô cùng
Vì biết ý nghĩa này
Cho nên con từ bỏ.
Thế tôn nghe Ca-diếp
Trình bày điều hiểu biết
Vì mong người thế gian
Sanh lòng tin thanh tịnh
Phật bảo: Này Ca-diếp!
- 5520 Hãy phân biệt các pháp
Mà theo đạo thù thắng
Nay ở trước đại chúng
Biểu hiện các thần thông
Như trưởng giả giàu có
Mở kho báu ngọc vàng
Giúp chúng sanh nghèo đói
Thêm ý thức xa lìa.
Quý thay! lời Phật dạy
Con thành kính phụng hành
- 5530 Rồi ông vào thiên định
Ở ngay trước đại chúng
Nhẹ bay lên hư không
Lúc đi, lúc ngồi, nằm
Hoặc toàn thân trống rỗng
Nước, lửa tuôn hai bên
Mà không hề cháy, chìm
Từ thân hiện mây, mưa
Sấm sét cùng trời đất
Mọi người đều chiêm ngưỡng
- 5540 Mắt nhìn không hề chán

- Đồng thanh ca ngợi rằng:
 Quả thật chưa từng có
 Sau đó thấu thân lực
 Kính lễ đức Thế tôn:
 Phật là thầy của con
 Con là đệ tử Phật
 Ca-diếp vâng làm xong
 Mọi người đều chứng kiến
 Biết ông đệ tử Phật
 5550 Biết chắc đức Thế tôn
 Là bậc nhất thiết trí
 Phật biết trong chúng hội
 Kham lãnh thọ chánh pháp.
 Rồi bảo Vua Bình Sa:
 Bệ hạ nên nghe kỹ
 Vọng tâm, ý, các căn
 Đều là pháp sanh diệt
 Biết rõ lỗi sanh tử
 Đó là quán bình đẳng
 5560 Tức là biết quán thân
 Biết thân, pháp sanh diệt
 Không nắm bắt, không thọ
 Như thân người giác ngộ
 Không "ta" không "của ta" (ngã, ngã sở)
 Thân là khối đau khổ
 Khổ sanh rồi khổ diệt
 Đã biết lẽ như vậy
 Đó là chỗ thanh lương.
 Vô tận, thật đệ nhất
 5570 Như Lai thấy phiền não,
 Trói buộc cả thế gian
 Đã thấy không ngã sở
 Giải thoát sự trói buộc
 Không thật thấy như vậy

- Nên bị trói buộc hoài
Khi thấy rõ như thế
Là được giải thoát ngay
Thế gian nếu giữ giới
Chỉ là giữ giới tà
- 5580 Nếu họ thấy có ngã
Hoặc thường hoặc vô thường (đoạn diệt)
Hai kiến chấp sanh tử
Quả thật rất sai lầm
Nếu là ngã vô thường
Thì tu không kết quả
Cũng không có thân sau
Không công mà giải thoát.
Nếu là ngã thường hằng
Thì không thân trung âm
- 5590 Tức đồng với hư không
Không sanh cũng không diệt.
Nếu thật sự có ngã
Thì tất cả tương đồng
Không có nghiệp quả riêng
Nếu có ngã tạo tác
Lẽ ra khỏi tu hành
Nếu ngã chủ tự tại
Cần gì phải gắng công.
Nếu ngã là thường còn
- 5600 Lẽ ra không biến đổi
Vậy sao có khổ, vui
Các trạng thái sai khác?
Giác ngộ thì giải thoát
Xa lìa các nhiễm ô
Tất cả đều là thường
Thì cần gì giải thoát
Không những nói vô ngã
Mà còn không thật tánh

- Không thấy “ngã” tạo tác
 5610 Tại sao nói có “ngã”
 Ngã đã không tạo tác,
 Không ai tạo ra ngã
 Cả hai đều không thành.
 Quả thật không có ngã
 Những người biết được rằng:
 Không có kẻ tạo ngã
 Vô chủ, thường biến đổi
 Dòng chảy của sanh tử
 Biến chuyển suốt ngày đêm,
 5620 Gọi là người giác ngộ
 Hãy nghe Như Lai nói:
 Sáu căn sáu cảnh giới,
 Nhân duyên sáu thức sanh.
 Ba thứ sanh ra xúc
 Nghiệp vọng niệm chuyển theo
 Dương châu gặp cỏ khô¹³⁵
 Dưới ánh nắng mặt trời
 Sẽ phát sanh ra lửa.
 Căn cảnh thức hội tụ
 5630 Là chúng sanh xuất hiện.
 Mầm cây do hạt giống
 Nhưng hạt chẳng phải mầm
 Không phải “là”, không khác¹³⁶
 Chúng sanh cũng như vậy.
 Thế tôn nói chân thật
 Nghĩa bình đẳng đệ nhất.
 Vua Bình Sa vui mừng
 Lìa nhiễm được pháp nhãn¹³⁷
 Vua, quyền thuộc, nhân dân
 5640 Trăm nghìn chúng quý thần
 Nghe được pháp cam lồ
 Cũng xa lìa phiền não.

17

ĐẠI ĐỆ TỬ XUẤT GIA.

- Bấy giờ vua Bình Sa
Cúi đầu thỉnh Thế tôn
Về ở tại rừng trúc
Phật yên lặng nhận lời.
Vua đã thấy chân lý
Lễ Phật lui về cung.
Thế tôn và đại chúng
5650 An cư ở vườn trúc
Vi cứu độ chúng sanh
Nên lập đèn tuệ sáng¹³⁸
Vua trời ở cung trời
Hiện thánh ở xứng chỗ.
Bấy giờ A-thấp-bà¹³⁹
Điều phục tâm, các căn
Đến giờ đi khát thực
Vào trong thành Vương Xá
Hình dung rất đĩnh đạc
5660 Oai nghi thật an tường
Mọi người ở trong thành
Ai thấy cũng vui mừng
Người đi bộ dùng chân
Người đi trước kính chào
Người đi sau nhanh bước
Vị tiên Ca-tì-la
Tiếp nhận nhiều đệ tử
Trong đó tài giỏi nhất

- Là ông Xá-lợi-phất
5670 Thấy ti-khuru khoan thai,
Tĩnh lặng và thanh nhã
Ông đứng chờ bên đường
Chấp tay mà hỏi rằng:
Ngài tuổi trẻ oai nghiêm
Tôi chưa hề trông thấy
Được pháp thắng diệu nào
Và tôn ai làm thầy ?
Vị thầy dạy những gì ?
Nguyện xin Ngài giải đáp.
- 5680 Vị ti-khuru vui vẻ
Ung dung từ tốn đáp:
Thầy tôi dòng Cam Giá
Bậc đầy đủ trí huệ
Tôn quý cõi trời, người
Tôi nay tuổi còn nhỏ
Chỗ học còn sơ sài
Nên không thể thuật lại
Nghĩa sâu, lý nhiệm mầu.
Bây giờ chỉ có thể
- 5690 Theo thiền kiến tóm lược,
Giáo pháp thầy tôi truyền:
Tất cả pháp hữu vi
Đều từ nhân duyên sanh
Pháp sanh diệt đều diệt
Phương tiện mà nói đạo¹⁴⁰
Ưu-ba-đề¹⁴¹ vừa nghe
Tuệ tâm liền khơi mở
Xa lìa các phiền não
Được pháp nhãn thanh tịnh
- 5700 Những pháp ông tu trước,
Biết rõ nhân, vô nhân
Tất cả không ai tạo

- Đều do trời Tự tại
Là điều sai lầm lớn.
Nay nghe pháp nhân duyên,
Vô ngã; trí tuệ sáng
Trước đây, những phiền não
Vi tế không trừ hết
Chi có Như Lai dạy
- 5710 Mới trừ sạch không còn
Không còn giữ ngã-sở
Lại lia xa chấp ngã
Mặt trời trí tuệ sáng
Thì ai làm tắt được
Như việc cắt cành sen
Ngó sen vẫn tiếp tục
Giáo lý của tà đạo
Cũng tương tự như thế.
Phật dạy trừ phiền não
- 5720 Cũng như đập cục đá
Toàn thể bị vỡ tan
Chẳng còn gì sót lại.
Bấy giờ Xá-lợi-phất
Liên đánh lễ ti-khuru
Từ tạ trở về nhà.
Ti-khuru khát thực xong
Cũng trở về vườn trúc.
Về nhà, Xá-lợi-phất
Về hớn hờ vui tươi.
- 5730 Có bạn Mục-kiền-liên¹⁴²
Tài đức cũng ngang nhau,
Thấy Xá-lợi-phất về
Với trạng thái hoan hỷ
Liên gợi ý hỏi thăm:
Này bạn! Xá-lợi-phất
Bạn vốn người trầm tĩnh

- Mà nay thấy khác thường
Vẻ người rất vui sướng
Chẳng lẽ không lý do
5740 Chắc được pháp cam lồ ?
—Thưa bạn! Như Lai dạy:
Các pháp nhân duyên sanh
Là pháp chưa từng có
Mà tôi được lãnh hội
Mục-liên nghe như vậy
Tâm trí liền khơi mở
Các phiền não tiêu trừ
Được con mắt chánh pháp
Do vì đã nhiều đời
- 5750 Trông nhân quả vi diệu
Như xem đèn trong tay
Niềm tin Phật vững chắc
Rồi cả hai người bạn
Và các người đệ tử
Hai trăm năm chực vị¹⁴³
Cùng đến chỗ Phật-đà.
Từ xa Phật đã thấy
Hai người đang đi tới
Liền dạy chúng tăng rằng:
- 5760 Hai người sắp đến đây
Là đệ tử Như Lai
Hạng thượng thủ trong chúng
Người trí huệ đệ nhất
Người thần thông đệ nhất
Phật dùng tiếng Phạm thiên
Gọi hai người “thiện lai.”
Đây có pháp thanh lương
Đạo cứu cánh xuất gia.
Hai người đều cảm gậy
- 5770 Vắn tóc, ôm chiếc bình

- Nghe Phật gọi “thiện lai”¹⁴⁴
Liên biến thành sa-môn
Những đệ tử còn lại
Đều trở thành ti-khuru,
Cúi đầu trước Thế tôn
Rồi ngồi lại một bên
Phật tùy thuận thuyết pháp
Đều chứng quả La-hán.
Bấy giờ có hai người
5780 Dòng Ca-diếp vinh hiển,
Học rộng thân tướng tốt
Giàu có, vợ rất hiền
Chán tục muốn xuất gia
Chí cầu đạo giải thoát.
Trên đường đi thăm mộ
Bỗng gặp đức Như Lai
Oai nghiêm, sáng rực rỡ
Như cây cờ tế trời
Tự nhiên ông cung kính
5790 Cúi đầu đánh lễ Phật
Tôn làm bậc tôn sư
Ông từ lâu mê muội
Nay nguyện làm đèn sáng
Phật biết ý hai người
Lòng tôn sùng giải thoát.
Ngài vẫn gọi “thiện lai”
Hai người nghe tiếng gọi
Lòng bỗng nhiên thư thái
Thân tâm hết mệt mỏi
5800 Để tâm vào giải thoát
Vắng lặng lia trần lao
Phật từ bi tiếp độ
Vi họ mà thuyết pháp
Âm Quang¹⁴⁵ được lãnh thọ

- Pháp thậm thâm vi diệu
Thành tựu bốn biện tài
Đức lớn đồn vang khắp
Nên gọi Đại Ca-diếp
Trước kia ông thấy sai
5810 Thân và ngã khác nhau
Hoặc thấy ngã là thân
Có ngã và ngã sở
Kiến giải này đã trừ
Thấy thân: khối thống khổ
Lìa khổ, hết sanh diệt
Giữ giới về khổ hạnh
Không phải nhơn giải thoát
Mà làm cho là nhơn.
Thấy tánh khổ bình đẳng
5820 Vĩnh viễn không nghĩ sai
Nếu thấy có hoặc không
Là rơi vào do dự
Bình đẳng thấy chân lý
Quyết định không còn nghi
Đắm nhiễm vào tài sắc
Say mê sanh tham dục
Quán vô thường, bất tịnh
Vĩnh viễn lìa tham ái
Quán tâm Từ bình đẳng
5830 Thì oán, thân không khác
Xót thương hết tất cả
Tiêu trừ độc sân hận
Theo sắc tướng đối đãi
Các vọng tướng phát sanh
Tư duy sắc tướng hoại
Trừ được tham ái sắc
Tuy sanh cõi vô sắc
Thọ mạng cũng có thời

- 5840 *Ngu mê tham tứ định*¹⁴⁶
Mà sanh tướng giải thoát
Vắng lặng lia các tướng
Đoạn trừ tham vô sắc
Tâm loạn động biên nghịch
Nhu gió lớn vô sóng
Vào thiền định kiên cố
Lặng dừng tâm tán loạn
Quán pháp không ngã sở
Sanh diệt chẳng vững bền
Không thấy mình cao cả
- 5850 *Trong chúng sanh hèn mọn,*
Tâm ngã mạn tự tiêu
Đèn trí huệ rực sáng
Xa lia bóng đen ngu
Thấy rõ pháp sanh diệt,
Và pháp không sanh diệt
Vô minh chắc không còn.
Tư duy mười công đức
Phá trừ mười phiền não
Sống, chết; làm, đã làm
- 5860 *Thâm cảm chiêm ngưỡng Phật*
Bỏ ba mà được ba
Ba đệ tử trừ ba
Nhu ba vì sao sáng
Có ba mươi ba vị
Đứng đầu nhóm đệ tử
Hầu cận chỉ ba, năm
Hầu Phật cũng vậy, ba.

18

HÓA ĐỘ ÔNG CẤP CÔ ĐỘC

- Bấy giờ có trưởng giả
Tên là Cấp Cô Độc¹⁴⁷
- 5870 Giàu có, của vô lượng
Bố thí giúp kẻ nghèo
Từ miền bắc phương xa
Nước Kiền-tát-la đến
Nghỉ nhà bạn tri thức
Tên ông là Thủ-la,
Nghe nói Phật ra đời
Ở gần khu vườn trúc.
Như Lai biết rõ ông
Căn lành đã thuần thực
- 5880 Có đức tin thanh tịnh
Nên cứ theo sự thật
Vì ông mà thuyết pháp:
Này ông Cấp Cô Độc!
Ông đã thích chính pháp
Tâm tin thành khát ngưỡng
Giảm bớt vui ngũ dục
Đến đánh lễ Như lai
Ngày nay sẽ vì ông
Tiếp đãi như khách mời
- 5890 Ông đã trồng cội đức
Kiên cố theo hạnh nguyện
Vui mừng nghe tên Phật
Đủ sức lãnh chánh pháp
Rộng lòng ban ân huệ

- Cứu giúp kẻ bần cùng
Danh đức nghe vang khắp
Quả thành do nhân trước
Nay nên tu pháp thí
Chỉ tâm và tinh thành
- 5900 Bồ thí cho tất cả
Thí thời gian, tịch tịnh
Gồm cả giữ tịnh giới
Giới chính là phương tiện
Là khí cụ trang nghiêm
Có thể chuyển đường ác
Thăng hoa thành người, trời
Hương quả năm điều vui
Ở tại các cung trời.
Câu nhiều là khổ lớn
- 5910 Ái dục nhóm lỗi lầm
Phải tu xa lìa ác
Được niềm vui tịch tịnh
Biết già chết là khổ
Là nạn lớn thế gian
Chánh quán về thế gian
Thoát sanh già bệnh chết.
Đã thấy người cõi thế
Chịu khổ lão bệnh tử.
Sanh cõi trời cũng vậy.
- 5920 Không có gì thường còn
Vô thường là khổ não
Khổ thì không tự tại (ngã)
Vô thường khổ cũng thế
Biết khổ hẳn là khổ
Biết "tập" là nguyên nhân
Đạo là chỗ an ổn.
Dòng chảy của chúng sanh
Có tính chất vọng động

- 5930 *Biết đó là gốc khổ
 Chán hết cả ngọn nguồn
 Chẳng mong có, không có
 Lừa sanh, già, bệnh, chết
 Bùng cháy khắp thế gian
 Thấy sanh từ dao động
 Phải tập đừng vọng tưởng.
 Cứu cánh là chánh định
 Chỗ cam lộ tịch tĩnh
 Không, vô ngã, ngã sở.
 Thế gian là như huyễn*
- 5940 *Nên quán sát thân này
 Do từ đại hợp lại.
 Trưởng giả nghe Phật dạy
 Chứng quả Tu-đà-hoàn¹⁴⁸
 Biến sanh tử hết rồi
 Chỉ còn một giọt thôi
 Tĩnh lặng, tu lia dục
 Không thân, cõi hữu danh,
 Không bằng nay người đời
 Thấy chân lý giải thoát*
- 5950 *Nếu không bỏ khổ hạnh
 Rơi vào lưới tà kiến
 Tuy cõi trời cao nhất¹⁴⁹
 Vẫn không thấy chân lý
 Tưởng tà, tham phước lợi
 Ái nhiễm buộc thêm sâu.
 Trưởng giả nghe thuyết pháp
 Chương ngại bỗng nhiên tiêu
 Phát sanh chánh tri kiến*
- 5960 *Các tà kiến hết sạch
 Mát mẻ như gió thu
 Vờn đưa mây lãng đãng.
 Không chấp nhờn Tự tại¹⁵⁰*

- Không phải thân linh sanh
Chẳng phải không nguyên nhân
Mà sanh ra thế gian.
Nếu do Tự tại sanh
Thì không có lớn, nhỏ...
Không có năm đạo luân
Đã sanh ra muôn vật.*
- 5970 *Lẽ ra sanh, không diệt
Không có các tai hoạ,
Không có ác, không tội.
Nghiệp thiện và không thiện
Do Tự tại sanh, thì
Thế gian không còn nghi,
Như con từ cha sanh
Ai lại không biết cha?
Khi người gặp cùng khổ
Lẽ ra chẳng oán trời,*
- 5980 *Mà tôn thờ Tự tại,
Không thờ các thần khác
Tự tại là tác giả
Mà sanh nhiều oan trái
Thì không gọi Tự tại
Vì ông thường tạo tác
Chắc hẳn phải nhọc mệt
Làm sao gọi Tự tại
Nếu vô ý tạo tác
Cũng như trẻ nô đùa*
- 5990 *Nếu cố ý tạo tác
Cũng không phải Tự tại
Khổ vui do chúng sanh
Không phải do Tự tại
Tự tại sanh khổ vui
Chắc là có thương ghét
Mà đã có thương ghét*

- Thì không gọi Tự tại.
Và lại nếu Tự tại
Tạo lập ra tất cả
- 6000 Chúng sanh nên mặc nhiên
Cứ theo sức Tự tại
Cần gì tu phước thiện.
Nếu có tu thiện ác
Cũng chẳng có quả báo.
Nếu tự tại tạo nghiệp
Thì tất cả cộng nghiệp
Có cộng nghiệp như thế
Mới đáng gọi tự tại.
Nhưng thật không phải vậy
- 6010 Vì tất cả chúng sanh
Đều có các biệt nghiệp
Nếu Tự tại tự sanh
Thì tất cả cũng vậy
Đâu cần Tự tại tạo.
Nếu có nguyên nhân khác
Tự tại cũng vô thường
Cho nên các chúng sanh
Đều không do ai tạo
Phải biết nghĩa Tự tại
- 6020 Như vậy không thể thành.
Tất cả tà kiến khác
Suy ra cũng sai lầm.
Nếu nói tự tánh sanh
Cũng lỗi lầm như vậy
Luận thuyết về nguyên nhân
Chưa ai nói như Phật
Không phải trời Tự tại
Không dựa đấng sáng thế
Mà có thể tạo hình,
- 6030 Là do nhân duyên sanh

- Cũng như các hạt giống
Nhờ những yếu tố khác
Cây xanh mới nảy mầm
Cho nên biết tất cả
Không phải tự tánh sanh
Tất cả các hiện thể
Không do một nhân sanh
Nếu nói một tự tánh
Thì không phải nguyên nhân.
6040 Nếu biến khắp các nơi
Tất cả có tác dụng
Thì trong dòng thời gian
Nó luôn luôn sanh khởi,
Thực tế không phải vậy
Có khi sanh khi diệt.
Nếu nói thường tạo tác
Đâu cần đợi thời sanh
Cho nên phải biết rằng:
Tự tánh không phải nhơn (nguyên nhân).
6050 Lại nói tự tánh ấy
Tách rời các công năng
Thì tất cả tạo tác
Cũng tách rời công năng.
Nhưng người trong thế gian
Đều thấy có công năng
Cho nên biết tự tánh
Không phải là nguyên nhơn.
Nếu nói tự tánh ấy
Khác với các công năng.¹⁵¹
6060 Vì thường là nguyên nhơn
Thì lẽ ra sự vật
Tính chất không khác nhau
Nhưng chúng sanh có nhiều
Các công năng khác nhau

- Cho nên biết tự tánh
Không phải là nguyên nhân
Tự tánh nếu là thường
Thì vật không biến hoại
Vì tự tánh là nhơn,
- 6070 Nhân quả phải tương đồng
Thế gian có biến hoại
Nên biết có nhiều nhơn.
Nếu tự tánh là nhơn
Chẳng nên cầu giải thoát
Vì đã có tự tánh
Thì mặc kệ sanh diệt
Giả sử được giải thoát
Tự tánh lại trói buộc.
Không chấp nhận tự tánh
- 6080 Là thấy nhơn các pháp,
Tự tánh chẳng phải nhơn (duy nhất)
Vì không sanh quả nào
Thế gian thấy mọi việc
Nhân quả đều rõ ràng
Nếu tự tánh vô tâm;
Không có nhơn hữu tâm
Thấy khó biết có lừa
Vì nhân quả theo nhau
Đã thấy được nguyên nhân
- 6090 Thì thấy ra kết quả
Như vàng tạo đồ dùng
Đồ dùng không rời vàng.
Nếu tự tánh là nhân
Trước sau nào sai khác
Nếu lúc tạo, lúc không
Không nên cầu giải thoát
Nếu nó thường tạo tác
Mặc kệ theo thời gian.

- Thế gian không có định
6100 Thời tiết cũng như vậy
Công năng Đà-la-phiêu.¹⁵²
Dị luận trong thế gian
Tuy có các luận thuyết
Chẳng phải một nguyên nhân.
Nói “ngã”, người tạo tác
Theo ý muốn mà sanh
Thực tế không phải vậy
Tại sao nói ngã sanh?
Không muốn mà lại được
6110 Thì trái với ý muốn
Khổ, vui không tự tại
Tại sao nói ngã sanh?
Nếu khiến “ngã” tạo tác
Thì không có ác thú
Các thứ nghiệp quả sanh
Nên biết không phải “ngã”
Tạo tác ra tất cả.
Giả sử không nguyên nhân
Mà có quả tạo tác
6120 Đâu cần tu phương tiện.
Tất cả tự nhiên định
Tu nhân mà làm gì ?
Thế gian nhiều nghiệp nhơn
Nên có nhiều nghiệp quả
Cho nên biết tất cả
Đều phải có nguyên nhân.
Cố ý hay vô ý
Đều do nhân duyên sanh
Tất cả pháp thế gian
6130 Chẳng phải không nguyên nhân
Trường giả tâm khai ngộ
Thông đạt nghĩa thù thắng

- Trí huệ chân thật sanh
Quyết định được chân lý.
Liên đàn lễ Thế tôn
Chấp tay mà thừa thính:
Tại thành Xá-bà-đề¹⁵³
Đất lành và giàu có
Đại vương Ba-tư-nặc¹⁵⁴
- 6140 Là dòng dõi Sư tử
Phước đức đồn vang khắp
Xa gần đều kính trọng
Muốn xây dựng tinh xá
Nguyện Thế tôn thọ nhận
Tâm Phật thường bình đẳng
Chỗ ở không cầu an
Vì thương xót chúng sanh
Xin nhận lời con thính.
Phật biết ý trưởng già
- 6150 Nay phát tâm cúng dường
Không nhiễm không vương mắc
Lòng tốt giúp chúng sanh.
Vì ông thấy chân lý
Tâm thành kính bố thí
Của báu chẳng lâu dài
Nên sớm lo bố thí
Như kho tàng bị cháy
Đồ đem ra là quý.
Người trí biết vô thường
- 6160 Đem tài sản hiến dâng
Người keo kiệt tiếc giữ
Sợ hết không dám dùng.
Cũng không sợ vô thường
Luống mất thêm hối hận
Đúng lúc nên bố thí
Như dùng sỏi ra trận

- Vừa cho vừa chiến đấu
Gọi là kẻ trí dũng
Người cho được mến thương
- 6170 Tiếng tốt lan xa rộng
Niềm vui lương thiện: bạn
Lúc chết lòng thương vui
Không tiếc cũng không sợ
Không sanh vào loài quý
Đây là phước báo tốt
Kết quả khó nghĩ lường
Luân hồi trong sáu đường,
Niềm vui bằng của cho
Nếu sanh cõi trời người
- 6180 Được nhiều người phụng sự
Sanh ở loài súc sanh
Hưởng vui theo quả báo
Kẻ trí tu tịch định
Không ý lại số mạng
Tuy được đạo cam lồ
Vẫn bỏ thí mà thành
Vì theo duyên bỏ thí
Tu tám điều giác ngộ
Tâm vui tùy mỗi điều.
- 6190 Quyết chắc vào thiên định.
Thiên định thêm trí huệ
Chánh quán pháp sanh diệt
Chánh quán sanh diệt rồi
Lần lượt được giải thoát
Người đem của bỏ thí
Đoạn trừ lòng tham đắm
Từ bi cung kính cho
Trừ cả ghét, sân, mạn
Thấy rõ quả bỏ thí
- 6200 Trừ thói ngu bòn xén

- Các phiên nào đoạn diệt
Cũng do hạnh bố thí
Nên biết hạnh bố thí
Là cái nhơn giải thoát
Cũng như người trồng cây
Âm thâm có hoa quả
Bố thí cũng như vậy
Quả phước vui niết-bàn.
Tài vật không bền chắc
6210 Mà quả phước bền chắc
Cứu đói được sức khỏe
Cho áo được sắc đẹp
Nếu xây dựng tinh xá
Được quả phước đầy đủ
Bố thí cầu ngũ dục
Hoặc tham cầu lợi lớn
Hoặc cho vì danh tiếng
Cầu được vui cõi trời
Hoặc khỏi cảnh nghèo khổ.
6220 Bố thí có điều kiện
Phước báu cũng tạm thời.
Nay ông nên bố thí
Không khởi tâm mong cầu,
Danh lợi hay quả báu
Nên gắng mau thành tựu.
Lòng si ái ngạo du,
Đến đây chuyển khai ngộ
Được con mắt thanh tịnh
Trở về trong an lạc.
6230 Trưởng giả nghe Phật dạy
Tâm bố thí thêm sáng
Mời bạn Ưu-ba-đề¹⁵³
Cùng vui mừng về xứ.
Về đến Kiều-tát-la

- Đi khắp tìm cảnh đẹp
Thấy vườn cây Kỳ-đà¹⁵⁶
Là cảnh đẹp hơn hết
Có suối rừng u nhã.
Ông đến chỗ Thái tử (Kỳ-đà)
- 6240 Hỏi mua khu rừng ấy
Thái tử rất luyến tiếc
Vốn không có ý bán
Nói đùa: phải lót vàng
Cho kín cả khu vườn.
Hễ còn trống không bán
Trưởng giả, lòng vui mừng
Sai người đem vàng lót
Đã kín cả đất vườn
Thái tử sinh hồi tiếc
- 6250 Bào rằng: thôi không bán!
Ông lót vàng làm gì?
Trưởng giả ngạc nhiên thưa:
Thái tử không muốn bán
Bào lót vàng làm gì?
Người lớn đâu nói đùa
Hai người cứ tranh cãi,
Rồi dẫn đến phán quan
Trưởng giả được thắng kiện
Mọi người bảo chuyện lạ
- 6260 Kỳ-đà biết trưởng giả
Lòng thành kính muốn mua
Nhưng hỏi kỹ nguyên do
Được biết xây tinh xá
Cúng dường đức Như lai
Và chúng tăng ti-khuru
Thái tử nghe tên "Phật"
Tâm ông liền khai ngộ.
Ông chỉ lấy nửa vàng

- Góp phần xây tinh xá:*
- 6270 *Trưởng già cúng đất đai
Phần tôi cúng rừng cây
Cùng nhau cúng dường Phật
Rồi mời Xá-lợi-phất
Đứng xây dựng công trình
Ngày đêm gắng thi công
Nên sớm được hoàn thành,
Cao rộng thật trang nghiêm
Như cung tứ thiên vương
Đúng cách thức đạo pháp*
- 6280 *Như lời Như Lai dạy
Thế gian chưa từng có
Thêm đẹp thành Xá-vệ
Như Lai tạm dùng chân
Cùng thánh hiền an cư.
Bấy giờ Phật mới chọn,
Vị tăng làm thị giả
Để sẵn sóc cho ngài
Thêm uy nghi cho đạo
Nhờ có phước duyên này*
- 6290 *Khi trưởng già mãn phần
Sanh lên các cõi trời
Do nhân duyên như thế
Mà thấy trong các kinh
Có ghi câu “Kỳ-thọ
Cấp-cô-độc viên” vậy.*

19

ĐỨC PHẬT VỀ THĂM PHỤ VƯƠNG

- Bấy giờ Phật ở nước
Ma-kiệt-đà, giáo hóa
Hàng ngoại đạo tà kiến.
Từ một nguồn chánh pháp
6300 Như mặt trời chiếu sáng
Cùng với ngàn đệ tử
Ra khỏi thành Ngũ sơn¹⁵⁷
Quyển thuộc theo trước sau
Đến tại núi Ni-kim
Gần thành Duy-la-vệ¹⁵⁸
Phật nhớ việc báo ân
Phải tu phước cúng dường
Đề cung phụng phụ vương.
Quân sư và đại thần
6310 Đã cho người hầu cận
Thường gởi gửi Đức Phật
Quan sát từng cử chỉ
Biết Phật muốn về quê
Liên về báo tin trước:
Thái tử du học xa
Nay mãn nguyện trở về
Vua nghe rất vui mừng
Ngự ra xa tiếp đón
Nhân dân trong cả nước
6320 Cũng đều đi theo vua
Dẫn đến gần, thấy Phật

- Ánh sáng hơn ngày xưa
Ở trong đại chúng tăng
Như vua trời Phạm thiên.
Vua xuống xe đi bộ
Vị ngại trái với đạo
Thấy Phật, rộn niềm vui
Nhưng không thốt nên lời
Nghĩ thân tham tục lụy
- 6330 Phật siêu nhiên thành tiên
Nay Thái tử tôn quý
Chưa biết gọi là gì ?
Vua từ lâu khao khát
Ngày nay biết nói sao
Phật thường ngồi yên lặng
An ổn không biến sắc
Xa lâu không tình cảm
Khiến tâm ta riêng sầu.
Như người lâu khát nước
- 6340 Giữa đường gặp suối trong
Chạy nhanh đến muốn uống
Đến nơi bỗng suối khô.
Nay ta thấy con mình
Gương mặt vẫn rạng rỡ
Tình sơ, tâm chí cao
Không có chút bận lòng
Bỏ tình, lia hư vọng
Như người đang khát nước
Đứng trước con suối khô
- 6350 Chưa thấy, lòng rộn rịp,
Gặp rồi chẳng thấy vui
Như kẻ nhớ người thân
Bỗng thấy hình trên tranh.
Làm vua bốn cõi trời
Vẫn như vua Mạn-đà (chưa thỏa mãn).

- Nay Phật đi khát thực
Đạo này đâu đủ vinh
An tĩnh như núi cao (Tu-di)
Hào quang như mặt trời
- 6360 Bước đi như ngư vương
Tiếng nói: sư tử hồng
Oai dũng không hề sợ
Không nhận phong làm vua
Bốn cõi trời dục giới
Đi khát thực nuôi thân!
Ôi ! còn gì vinh dự.
Phật biết tâm trạng vua
Vẫn tưởng như con mình
Vì khai ngộ Phụ vương
- 6370 Và thương xót tất cả
Nên Phật hiện thân thông
Hai tay đỡ nhật nguyệt
Đi dạo trong hư không
Biến hiện các cảnh lạ
Hoặc phân thân vô lượng
Rồi hợp lại một thân.
Vào nước như vào đất
Vào đất như vào nước
Thân đi qua vách đá
- 6380 Một thân tuột nước, lừa
Phụ vương rất vui mừng
Không còn ý xem thường
Như tình cảm cha con.
Tòa sen giữa hư không
Phật vì vua thuyết pháp,
Biết tâm vua còn vương
Tình thương con còn nặng
Lòng yêu mến dây dưa
Phải nên sớm tiêu trừ.

- 6390 Vua tĩnh ngộ cho rằng:
Thọ lãnh pháp của Phật
Dứt ái, tâm định tĩnh
Phật cũng nghĩ thế này:
Phàm làm con của vua
Chưa từng lo phụng dưỡng
Nay có dịp báo hiếu
Bằng con đường chánh pháp.
Thế là vua chưa từng,
Tỏ ngộ từ người con
- 6400 Nay đã được tỏ ngộ,
Bậc quốc vương đặc biệt
Bậc thiên vương ít có
Đạo cam lồ – vi diệu
Nay đem hiến phụ vương
Thọ sanh theo nghiệp lực
Quả báo từ nghiệp thành
Biết nhân quả của nghiệp
Tĩnh cần độ thế gian
Xét kỹ việc ở đời
- 6410 Chỉ nghiệp là bạn tốt
Chính mình và thân thích
Quyến luyến nhau sâu nặng.
Khi thân đã qua đời
Thân thức đi một mình
Chỉ có nghiệp cùng theo
Như người bạn tiền đưa
Luân hồi trong năm đường
Ba nghiệp sanh ba loại
Ái nghiệp là cái nhân
- 6420 Sanh các loại sai khác.
Nay phải gắng ra sức
Tĩnh hóa nghiệp thân, miệng
Ngày đêm siêng tu tập

- Dừng vọng tưởng: tịch tĩnh.
Đay là việc tự lợi
Bỏ cách này: vong thân
Phải biết trong ba cõi
Như sóng cồn giữa biển
Khó vui khó rèn luyện
- 6430 Phải tu nghiệp thứ tư (đạo đế)
Sanh tử trong năm đường
Như các sao chuyển xoay
Cõi trời cũng đổi dời
Cõi người đau lâu dài.
Niết-bàn là tối thượng
Thiên định vui thù thắng
Dục lạc của vua chúa
Nguy hiểm, nhiều lo sợ
Như ở vơi rắn độc
- 6440 Đâu có gì vui mừng
Người sáng thấy thế gian
Như vòng lửa vây quanh
Lo sợ không an ổn
Cầu xa lìa sanh tử
Cõi tịch tĩnh vô tận
Chỗ ở của người trí
Chẳng cần khí giới tốt
Voi, ngựa và xe trận
Điều phục tham, sân, si
- 6450 Thiên hạ không ai thắng
Biết "khó", và đoạn "tập"
Chúng "diệt" tu phương tiện (đạo đế)
Giác ngộ bốn chân lý
Trừ lo sợ đường ác
Phật biểu hiện thần thông
Khiến lòng vua vui mừng
Niềm tin đã vào sâu

- Làm người truyền chánh pháp
Vua chấp tay khen ngợi :
- 6460 *Lạ thay! Lời nguyện thành
Lạ thay! Khổ lớn hết
Lạ thay! Ích lợi thật
Tuy trước ta sầu não
Nhờ vậy được lợi ích
Lạ thay! Ta ngày nay
Nhờ sanh con cao quý
Mà được kết quả lành
Vua tự mình khích lệ*
- 6470 *Nên bỏ vui ngũ dục
Mà tinh cần tu tập
Xa lìa sự vinh hiển
Cắt đứt tình ân ái
Các vị vua ngày xưa
Luống khổ tu, vô công
Thế tôn nay đã được
Chỗ an ổn thanh lương
Tự an, giúp người vui
Đại bi cứu chúng sanh.*
- 6480 *Phật xưa ở thế gian
Làm vị vua chuyển luân
Không có được thân thông,
Khiến tâm ta khai ngộ;
Không có pháp vi diệu,
Khiến ta được vui mừng
Giả sử vua chuyển luân
Mà đầu mối sanh tử
Chưa bao giờ dứt được
Thì vẫn còn luân hồi
Nay Phật lìa sanh tử,*
- 6490 *Cái khổ lớn luân hồi
Có thể vì chúng sanh*

- Mà nói pháp cam lồ
Phật thân thông vi diệu
Trí huệ thật sâu rộng
Vĩnh viễn hết khổ lụy,
Trong sanh tử triển miên
Làm bậc thầy trời, người
Tuy là bậc thánh vương,
Vẫn không được "lợi" này
- 6500 Vua đã tán dương xong
Thêm cung kính chánh pháp
Tuy là bậc phụ vương
Mà khiêm cung đánh lễ,
Đức Thế tôn vô thượng
Nhân dân trong cả nước
Thấy thân thông của Phật
Nghe được pháp vi diệu
Và thấy vua kính trọng
Chấp tay lạy đức Phật
- 6510 Họ lạy làm ngạc nhiên
Khởi ý tưởng kỳ lạ
Chán nản đời tục lụy
Phát khởi tâm xuất gia
Các vương tử họ Thích
Tâm ngộ thành đạo quả
Đều chán cảnh vinh hoa,
Lạc thủ ở thế gian
Bỏ thân bằng quyến thuộc
Lìa ái dục xuất gia
- 6520 Như Nan-đà,¹⁵⁹ A-nan,
Kim-tỳ, A-na-luật¹⁶⁰
Nan-đồ Bạt-nan-đà¹⁶¹
Và Quân-trà-đà-na
Gồm các bậc thượng thủ
Và những người họ Thích

- Đều do đức Phật dạy
Thọ pháp làm đệ tử
Các vị con đại thân
Ưu-đà-di¹⁶² đứng đầu
- 6530 Cùng với các vương tử
Lần lượt xin xuất gia
Người dòng A-đê-lê¹⁶³
Tên là Ưu-ba-ly¹⁶⁴
Thấy vậy tâm tịnh ngộ
Cũng thọ pháp xuất gia
Nhà vua thấy con mình
Có năng lực thần thông
Cũng tự vào dòng thánh,
Cửa chánh pháp cam lồ
- 6540 Bỏ địa vị quốc vương
Thường thức hương vị thiền
An tâm tu vắng lặng
Trong cung tập chánh pháp¹⁶⁵
Như Lai đều tiếp nhận
Cứu độ mọi căn cơ
Hàng trí thức hoàng tộc
Về hòa vui trong đạo
Thân thích vui đi theo
Giờ ngộ đi khát thực
- 6550 Vào thành Ca-duy-la¹⁶⁶
Nam nữ ở trong thành
Reo hò cất lời ca :
“Tất-đạt, A-la-đà
Thành đạo rồi trở về”
Trong ngoài truyền báo nhau
Lớn nhỏ chạy đi xem
Mọi nhà chen chúc nhau
Thấy Phật, thân tướng đẹp
Quang minh thật huy hoàng

- 6560 Mặc chiếc áo ca-sa
Mà ánh sáng tỏa ra
Như vầng mặt trời mọc
Trong ngoài đều sáng rực
Người xem lẫn buồn vui
Chấp tay mà ứa lệ
Thấy Phật đi khoan thai
Cử chỉ rất đĩnh đạt
Thân vi diệu thể hiện
Các oai nghi chánh pháp
- 6570 Họ càng thêm kính, tiếc
Tán thán mãi không thôi
Cạo tóc bỏ vẻ đẹp
Chỉ mặc áo pha màu¹⁶⁷
Dáng người rất thanh nhã
Chững chạc và trang nghiêm
Mắt nhìn xuống đường đi
Đáng được che lọng báu
Tay vịn dây cương rồng
Thế sao vào bụi đời
- 6580 Ôm bình bát khát thực?
Tài năng đủ hàng phục
Các phiền não oán địch
Thân đẹp đủ cảm hóa
Hàng thể nữ dài trang
Người đáng mặc long bào
Và đội mũ thiên quan
Thần dân đều trung thành
Mà sao từ bỏ hết
Giữ tâm điều tiết thân
- 6590 Bỏ ước vọng vinh hoa
Chỉ còn thân thanh tịnh
Khoác lên áo pha màu
Đâu cần tham cầu gì

- Xem ngũ dục thế gian
Như giặc oán đáng sợ
Bỏ vợ đẹp con yêu
Thích độc hành vắng lặng
Buồn thay các cung phi
Đêm dài ôm sầu mộng
6600 Từ khi ngài xuất gia
Tánh mạng vẫn an toàn
Không biết vua Tịnh Phạn
Thấy được con mình chẳng?
Vời thân tướng tốt đẹp
Bỏ đáng tặc xuất gia
Thương tình vẫn thương tiếc
Vua thấy làm sao an?
Con quý La-hầu-la¹⁶⁸
Thường khóc than bi thảm
6610 Thế mà không thấy Phật
Có chút lòng an ủi!
Vậy học đạo làm gì?
Những người giỏi xem tướng
Hoặc nói thái tử sanh
Đầy đủ tướng đại nhân
Đáng hưởng lộc bốn biển
Nay xem cuộc sống thật
Mới thấy lời bàn suông
Lời đàm tiếu rất nhiều
6620 Phân vân thật rối rắm
Tâm Như Lai không vương
Không vui cũng không buồn
Từ bi thương chúng sanh
Mong giải thoát nghèo khổ
Thêm lớn các căn lành
Đều vì đời mai sau
Để thể hiện thiếu dục,

*Đẹp trừ lời hủy báng
Như Lai vào làng nghèo
6630 Khát thực không chọn lựa
Vật ngon dờ tùy duyên
Không phân biệt giàu nghèo
Đầy bát, vào núi rừng
Thanh thân mà thọ trai.*

20

ĐỨC PHẬT NHẬN TINH XÁ KỶ HOÀN¹⁶⁹

- Thế tôn đã khai hóa
Người Ca-duy-la-vệ
Tùy duyên hóa độ xong,
Cùng đại chúng du hành
Đến nước Kiều-tát-la*
- 6640 *Của vua Ba-tư-nặc
Nhận tinh xá Kỳ-hoàn,
Đã xây dựng trang nghiêm
Nhà ở đều đầy đủ
Các dòng suối gặp nhau
Hoa quả thật sum xuê
Nhiều loài chim kỳ lạ
Cùng hát ca hòa điệu
Cảnh đẹp đời khôn sánh
Nhu cung điện Kê-la*
- 6650 *Trưởng giả Cấp Cô Độc,
Cùng thân bằng quyến thuộc
Đến cung nghinh Thế tôn
Rải hoa xông trầm hương
Thỉnh Phật vào Kỳ-hoàn
Tay cầm bình bằng vàng
Khắc hình rồng đẹp tuyệt
Quy gối và rót nước
Rửa bàn chân Thế tôn
Rồi phát nguyện cúng dường*
- 6660 *Cả tinh xá Kỳ-hoàn*

- Cho mười phương Tăng bảo
Đức Thế tôn nhận lời
Và chủ nguyện hồi hướng
Cầu quốc thái dân an,
Thêm lâu dài hưng thịnh
Trưởng giả Cấp Cô Độc
Được phước báu vô cùng
Bấy giờ Ba-tư-nặc
Nghe Thế tôn đã đến
- 6670 Ngự giá vào Kỳ-hoàn
Kính lễ đức Thế tôn
Rời ngôi qua một bên
Chấp tay mà bạch Phật:
Không ngờ đất nước này
Nhỏ bé và yếu kém
Mà bỗng nhiên hân hạnh
Được sự an lành lớn
Cung nghinh đức Thế tôn
Những nơi nhiều ác nghịch,
- 6680 Tai ương thì không thể,
Chiêu cảm bậc Đại nhân
Nay con được chiêm ngưỡng
Dung nhan bậc thánh nhân
Tắm gội nguồn chánh pháp
Con tuy là phàm phu.
Nhưng mong vào dòng thánh
Như gió thoảng rừng hương
Mùi thơm tỏa rộng khắp
Chim chóc tụ rất đông
- 6690 Màu sắc như ánh vàng
Cùng thánh nhân hội tụ
Âm thầm được vinh dự
Dân đã cúng dường Phật
Ấy là gặp phước duyên¹⁷⁰

- Lợi thế gian có hạn
Lợi bậc thánh vô cùng
Làm vua nhiều oan khiên
Gặp bậc thánh an vui
Phật biết lòng đức vua
- 6700 Chuông pháp như Đế thích
Chỉ còn hai vương mắc:
Không thể quên tài sắc
Biết thời, biết tâm ý
Vi vua mà thuyết pháp
Kẻ hèn nhiều nghiệp ác
Thấy người hiền biết kính
Huống gì là bậc vua
Tạo đức nhờ duyên xưa
Gặp Phật thêm cung kính
- 6710 Điều này chẳng gì khó
Vận nước yên, dân an
Nếu chẳng gặp đức Phật
Chắc hẳn không tăng trưởng
Nhu Lai giảng sơ lược
Đại vương chú ý nghe,
Làm điều Như Lai nói
Công đức gặp Phật thành,
Lúc chết thân thể và
Thần thức phải xa lìa
- 6720 Quyển thuộc cũng như vậy
Chỉ có nghiệp lành dữ
Theo nhau như bóng hình
Nên tôn sùng pháp Phật
Thương yêu khắp nhân dân
Đời nay tiếng đồn tốt
Lúc chết sanh cõi trời
Buông lung không tu tập
Nay khổ, sau không vui

- Ngày xưa vua Luy-mã
6730 Thuận pháp hưởng phước trời
Vua Kim Bộ làm ác
Chết rồi sanh đường mê
Như Lai vì đại vương
Lược nói pháp thiện ác
Cốt yếu khởi lòng từ
Xem dân như con một
Không bút bách, hăm hại
Khéo giữ gìn các căn
Bỏ tà theo đường chánh
6740 Không tôn mình, khinh người
Kết bạn người hạnh tốt
Chớ theo kẻ tà kiến
Không cậy thế, ý quyền
Chớ nghe lời đua nịnh
Không làm khổ người tu
Chớ bỏ luận chân chánh
Của các bậc tiên vương
Niệm Phật theo chánh pháp
Điều phục người sai lầm,
6750 Bậc thượng trong loài người
Bậc cao đức trong đạo
Nghĩ kỹ lẽ vô thường
Thân mạng biến chuyển luôn
Đề tâm cảnh cao thượng
Chí cầu bến thanh lương
An nhiên vui, nhân từ
Đời sau thêm vui sướng
Danh truyền trong nhiều kiếp
Thật báo ân Như Lai
6760 Như người thích trái ngọt
Phải trồng cây giống tốt
Có kẻ sáng vào tối

- Có người tối vào sáng
 Vào tối cứ tối mãi
 Vào sáng vẫn sáng hoài
 Người trí bỏ ba phẩm
 Nên học sáng suốt luôn
 Lời ác nhiều người theo
 Kẻ đề xướng việc thiện
 6770 Khó có người hưởng ứng
 Nếu có người tạo quả
 Người tạo không mất tiêu.
 Lập nghiệp không chuyên cần
 Rốt cuộc chẳng được gì
 Hễ không tu nhơn lành
 Thì chẳng được an vui
 Luân hồi chẳng dừng nghĩ
 Cho nên phải tu thiện
 Tinh giác không làm ác
 6780 Tự làm tự chịu quả
 Như tán bốn núi đá
 Chúng sanh không chỗ trốn
 Núi sanh già bệnh chết
 Chúng sanh không thoát được
 Chỉ có tu chánh pháp
 Ra khỏi bốn núi khổ
 Thế gian đều vô thường
 Cảnh ngũ dục như chớp
 Hai ngọn núi sanh tử
 6790 Đâm thẳng ở trước mặt
 Vậy sao còn làm sai ?
 Các bậc thẳng vương xưa
 Như cõi trời Tự tại
 Hùng dũng chí xung thiên
 Tạm có rồi tiêu ma
 Kiếp lửa đốt Tu-di

- Nước biển đều khô cạn
Huống thân như bọt nước
Mà mong ở đời lâu
- 6800 Núi rừng ngăn gió mạnh
Mặt trời trùm núi cao
Nước dập tắt lửa dữ
Muôn vật đều vô thường
Thân này cũng như vậy
Đêm ngày lo giữ gìn
Chứa nhóm nhiều tài sắc
Buông lung sanh kiêu mạn
Thân chết bỗng nhiên đến
Thân cứng như cây khô
- 6810 Người giác ngộ thấy vậy
Siêng tu đâu dám ngủ
Giông máy sanh từ quây
Không hên đừng đọa lạc
Không tập dục lạc nhỏ
Không tạo quả báo khổ
Không gàn gửi bạn xấu
Không học trí hư vọng
Mà học trí Bát-nhã
Không cảm thọ hữu vi
- 6820 Mà thọ pháp vô ngã
Có thân không nhiễm cảnh
Nhiễm cảnh là họa lớn
Tuy sanh cõi vô sắc
Không tránh khỏi vô thường
Phải học thân bất biến¹⁷¹
Bất biến thì không lỗi
Vì có cái thân này
Là gốc các thứ khổ
Vì vậy những bậc trí
- 6830 Không vương thân tứ khổ

- Tất cả loài chúng sanh
Đều do dục sanh khổ
Nên sanh tâm nhàm chán,
Các dục lạc hữu lậu
Thì không thọ các khổ
Tuy cõi sắc, vô sắc
Biến dịch, nổi lo lớn
Vì không được vắng lặng
Huống gì không lìa dục
- 6840 Như vậy quán ba cõi
Vô thường, không chủ tế
Các khổ thường bùng cháy
Loài chim đầu dóm đậu
Giác ngộ, bậc sáng suốt
Lìa giác, kẻ vô minh
Đây, bậc mở đường giác
Trái lại là phi giác
Đây là điều đáng làm
Trái lại không nên làm
- 6850 Đây là gân tông chỉ
Trái lại là lý sai
Đây là pháp thù thắng
Chẳng phải pháp cư sĩ
Đây là chỗ không nói
Pháp do người truyền thừa
Sợ nóng, vào nước lạnh
Tất cả được mát sạch
Đèn sáng trong nhà tối
Đều thấy được năm màu
- 6860 Tu tập cũng như vậy
Đạo, tục không khác phương¹⁷²
Ở núi mà có tội
Thì không thành đạo nghiệp
Tại gia mà chánh niệm

- Thì dễ thành Tiên, Phật
Ngu si là biển lớn
Tà kiến là sóng cồn
Chúng sanh theo dòng ái
Trôi nổi không thể độ
- 6870 Trí tuệ, chiếc thuyền nhẹ
Kiên trì, chánh thiên định
Phương tiện dùng mái chèo¹⁷³
Có thể cứu vô tri (chúng sanh)
Bấy giờ vua lắng nghe
Bậc nhất thiết trí nói
Chán, xem nhẹ vinh hoa
Trong cõi đời thế tục
Phật biết vua không vui
Nhu voi trong cơn say
- 6880 Lúc tỉnh biết đường về
Bấy giờ có ngoại đạo
Thấy vua tin kính Phật
Liên yêu cầu nhà vua
Thi thân thông với Phật
Vua nghe râu, bạch Phật,
Xin theo yêu cầu đó
Phật yên lặng nhận lời.
Rất nhiều phái ngoại đạo
Đạt được năm thân thông
- 6890 Đều đến chỗ đức Phật
Phật liền hiện thần lực
Ngồi ở trên hư không
Phóng tỏa hào quang lớn
Nhu mặt trời buổi sáng
Ngoại đạo bị hàng phục
Quốc dân đồng quy kính
Bậc chánh giác Phật-đà
Rời ngài lên Đạo-lợi.

- Thuyết pháp cho mẹ nghe*
6900 *Ba tháng ở cung trời*
Hóa độ hàng chư thiên
Báo ơn cho mẹ xong
Mùa an cư đã qua
Phật trở lại trần gian
Hàng chư thiên tiến đưa
Theo cầu thang bảy báu
Đi xuống cõi Diêm-phù
Nơi chư Phật bước xuống
Vô lượng người cõi trời
6910 *Cùng tiên biệt Đức Phật*
Vua, dân cõi Diêm-phù
Chấp tay mà chiêm ngưỡng.

21

ĐỨC PHẬT ĐIỀU PHỤC VOI SAY

Trên cung trời Đao-lợi
Phật hóa độ mẫu thân
Và những hàng chư thiên
Rồi trở về cõi người
Tùy duyên mà giáo hóa
Chẳng hạn ông Kỳ-bà¹⁷⁴
Ở xứ Thọ-đề-ca,
6920 Dòng họ Thủ-đà-la,
Ở xứ Thâu-lư-na.
Con một vị trưởng giả
Tên gọi là Ương-già
Và vương tử Vô Uy¹⁷⁵
Cùng Ni-cù-lâu-đa
Thi lợi Quật-đà-la
Ni-kiên Ưu-ba-ly
Cũng đều được giải thoát
Vua nước Càn-đà-la
6930 Tên là Phát-ca-la
Nghe nói pháp vi diệu
Bỏ ngôi báu xuất gia
Quý Hê-mâu-bát-đê,
Và Ba-đa-kỳ-lợi,
Tại núi Tỳ-phủ-la
Điều phục và thọ pháp
Phạm chí Ba-la-diên¹⁷⁶
Ở núi Ba-la-na,
Nghe nữa bài pháp kệ

- 6940 Ý nghĩa thật sâu xa
Mà tin, vui điều phục
Tại thôn Tha-ma-đế
Có người Cừu-tra-đàn
Thường sát sanh cùng tế
Như Lai dùng phương tiện
Giáo hóa khiến giác ngộ
Được vào cửa chánh đạo
Tại núi Tỳ-đê-ba
Giáo hóa vị thiên thần
- 6950 Có đủ oai đức lớn
Là Bát-giá-thi-khư¹⁷⁷
Quyết tâm học chánh pháp
Hóa độ mẹ Nan-đà
Tại thôn Tỳ-nữu-tra¹⁷⁸
Hàng phục vị thần lớn
Ở thành Ương-già-lê¹⁷⁹
Phủ-ma-bạt-đa-la,
Thâu-lư-na-đần-đa,
Rồng hung ác đại lực
- 6960 Quốc vương và hậu cung
Tất cả thọ chánh pháp.
Vì mở cửa cam lồ
Độ-khê-na, Thi-lư
Chỉ mong cầu phước trời
Ở tại thôn Chu-nho
Được dự vào chánh đạo.
Phật hiện sức thần thông
Hóa độ và điều phục
Ương-cù-lê-ma-la
- 6970 Ở tại thôn Tu-mâu.
Có vị con trưởng giả
Phù-lê-kỳ-bà-nam
Giàu lớn nhiều tiền của

- Như Phú-na-bạt-đa*
Ở trước đức Như Lai
Phát tâm bố thí lớn
Ở tại thôn Bạt-đề
Giáo hóa hai quý thân:
Anh em Bạt-đề-lê
- 6980 *Cùng với Bạt-đa-la.*
Hai vị Bà-la-môn
Tên Đại Thọ, Phạm Thọ
Luận bàn đề hàng phục
Khiến họ vào chánh pháp
Đến thành Tỳ-xá-ly
Hóa độ quý La-sát
Và dòng họ Ly-xa,
Tát-giá Ni-kiên-tử,
Tất cả vào chánh pháp
- 6990 *Tại A-ma-lặc-ba¹⁸⁰*
Độ quý Bạt-đa-la
Và Bạt-đa-la-ca
Bạt-đa-la-kiếp-ma
Rồi đến núi A-lạp
Độ quý A-lạp-bà
Cùng quý Cưu-ma-la
Và quý Tất-đa-ca
Lại đến núi Già-xa
Độ quý Căng-ca-na
- 7000 *Quý lông nhọn Dạ-xoa,*
Cùng với chị, em, con
Phật đến Ba-la-nại
Hóa độ Ca-chiên-diên¹⁸¹
Sau đó hiện thân thông
Đến Thâu-lư-ba-la
Hóa độ các nhà buôn:
Đa-ba-kiên-ni-kiêm

- Ngài nhận một giảng đường
Làm bằng gỗ chiên-đàn
7010 Hiện nay vẫn còn thom
Đến Ma-hê-ba-lê.
Độ tiên Ca-tỳ-la
Ở đó Phật để lại,
Dấu hoa chân trên đá
Vĩnh viễn không xóa mòn
Đến xứ Ba-la-na
Độ quý Bà-la-ma
Đến nước Ma-thâu-la
Độ quý Kiệt-đam-ma,
7020 Thâu-la câu-sắc-tra
Đến thôn Bệ-lan-nhã
Độ các bà-la-môn
Và Tát-tỳ-tát-thâm,
A-kỳ-ni-tỳ-xá
Tại thôn Ca-lợi-ma
Trở lại thành Xá-vê
Hóa độ Cù-đam-ma
Tại Xà-đế-thâu-na,¹⁸²
Độ Ca-a-đê-lê
7030 Về nước Kiêu-tát-la
Độ các thầy ngoại đạo:
Phát-ca-la-bà-lê
Và các nhà tri thức
Đến Thi-đa-tỳ-ca
Độ các tiên ngoại đạo
Tại những nơi vắng vẻ
Khiến họ vào Phật đạo
Đến nước A-thâu-xa
Hóa độ hàng quý, rông
7040 Đến nước Xá-tỳ-la
Độ hai vua rông ác

- Tên là Kim-tỳ-la¹⁸³
 Và tên Ca-la-già
 Lại đến nước Bạt-già
 Hóa độ quý dạ-xoa
 Tên gọi là Tỳ-sa,
 Cha mẹ Na-uru-ba
 Cùng các đại trưởng giả
 Khiên họ tin chánh pháp
- 7050 Đến nước Câu-xá-di,
 Hóa độ Cù-sư-la
 Và hai cận sự nữ¹⁸⁴
 Ba-xà-uất-đa-la,
 Những người bạn của họ
 Lần lượt cũng được độ
 Đến nước Kiên-đà-la
 Độ rông A-bà-la
 Như vậy Phật lần lượt,
 Độ khắp tất cả loài,
- 7060 Chúng sanh trên hư không
 Ở dưới nước, đất liền,
 Đều được đức Phật độ
 Như mặt trời chiếu sáng
 Khắp các chỗ tối tăm.
 Bảy giờ Đê-bà-đa,¹⁸⁵
 Thấy Phật nhiều oai đức
 Rất vi diệu thù thắng
 Trong lòng sanh ganh tị
 Nên mất sức thiên định
- 7070 Tọa các việc ác đức
 Phá hoại chánh pháp, tăng
 Lên núi Kỳ-xà-quật¹⁸⁶
 Lăn đá để hại Phật
 Tảng đá chia làm đôi
 Rơi xuống hai bên Phật.

- Thả voi say độc ác
Ngay trên đường Phật đi.
Nó rống như sấm sét,
Khí mạnh tụ thành mây
- 7080 Chạy ngang dọc hung hăng
Hùng hổ như vũ bão
Vòi, răng, đuôi, bốn chân
Chạm đến liền bị ngã.
Khấp nẻo đường rộng hẹp
Tại thành đô Vương Xá
Ngón ngang người bị hại
Xác chết nằm la liệt
Tủy, não, máu tung tóe.
Tất cả người nam nữ
- 7090 Sợ hãi không ra đường
Cả thành đô run sợ
Chỉ nghe tiếng la vang
Có kẻ chạy khỏi thành
Có người chui hầm hố.
Năm trăm vị ti-khưu
Đệ tử của Như Lai
Đến giờ đi khát thực
Yên lặng mà vào thành
Những người ở lầu cao
- 7100 Chồm người ra cửa sổ
Gọi Phật không nên vào.
Như Lai tâm an nhiên
Không hề tỏ vẻ sợ
Chỉ tâm niệm cứu đời
Vi tham, sân, ganh ghét
Chịu thống khổ triền miên.
Đoàn rông trời theo hầu,

- Tiến đến chỗ voi say.
Các ti-khuru bỏ chạy
7110 Chỉ còn một A-nan
Cùng đi với đức Phật
Oai nghi vẫn trang nghiêm
Tự tánh không dao động.
Voi say càng điên cuồng
Nhưng thấy Phật liền tỉnh
Quy chân đánh lễ Phật
Như núi lớn đổ nghiêng.
Đức Phật xoa đầu voi
Như mặt trời chiếu sáng
7120 Làm tan đám mây đen
Ngài từ bi thuyết pháp
Cho voi say đang quỳ:
Con không hại được rồng
Khó có thể tranh thắng
Con muốn hại rồng lớn
Chết không sanh cõi lành
Do mê say tham giận
Mà con thành cuồng điên.
Như Lai thường hàng phục
7130 Những việc khó hàng phục
Vì vậy con ngày nay
Nên bỏ tham sân si
Đã sa lầy đường khổ
Nếu không bỏ-lún sâu
Voi điên nghe Phật dạy
Liền tỉnh ngộ hết say
Thân tâm được an lạc
Như khát uống cam lồ.
Voi nghe lời giáo hóa
7140 Quốc dân đều vui mừng
Ca ngợi chưa từng có

- Nên phát tâm cúng dường
Bậc hạ lên bậc trung
Bậc trung thành bậc thượng
Người không tin, tin tưởng
Người đã tin, tin sâu
Đại vương A-xà-thế¹⁸⁷
Thấy Phật hàng phục voi
Sanh ý tưởng kỳ lạ
7150 Vui mừng thêm kính ngưỡng
Như Lai khéo phương tiện
Hiện hiện các thần thông
Để điều phục chúng sanh
Tùy sức vào chánh pháp
Cả nước tu nghiệp lành
Cũng như người kiếp sơ
Còn Đề-bà-đạt-đầu¹⁸⁸
Vi nghiệp ác tự trôi
Xưa được thân lực bay
7160 Nay đọa vào địa ngục.

22

NÀNG AM-MA-LA GẶP PHẬT

- Thế tôn hóa độ xong
Muốn vào cõi niết-bàn
Đi từ thành Vương Xá
Đến ấp Ba-liên-phát
Và Ngài đã dừng chân
Tại Ta-tra-lợi-đề
Là một tiểu vương quốc
Thuộc nước Ma-kiệt-đà.
Vua dòng Bà-la-môn*
- 7170 *Học rộng thông kinh điển,
Xem tướng biết an nguy
Cả nước tôn là thầy.
Vua nước Ma-kiệt-đà
Sai sứ đến sắc phong
Giữ chức nghinh quan sứ.
Lệnh xây dựng lao thành,
Đề phòng các nước mạnh
Thế tôn đến nơi ấy
Thiên thần theo ủng hộ*
- 7180 *Ở giữa lập thành quách
Kiên cố không nguy vong.
Nghinh quan rất hoan hỷ
Cúng dường Phật Pháp Tăng
Phật ra khỏi cửa thành
Nhắm đến bến sông Hằng
Nghinh quan rất kính Phật*

- 7190 Gọi ngài là Cù-đàm
Nhân dân vùng sông hằng
Đều nghinh tiếp Thế tôn
Họ phát tâm cúng dường
Trang trí thuyền để rước
Thế tôn thấy thuyền nhiều
Chọn một thì thiên vị
Không thỏa mãn lòng dân.
Nên ngài dùng thần lực
Ẩn mình trong đại chúng
Biến mất ở bên này
Xuất hiện bờ bên kia
Ngài ngồi thuyền trí tuệ
- 7200 Đò khắp cõi chúng sanh
Da năng lực oai đức
Qua sông không cần thuyền
Nhân dân hai bờ sông
Đều xưng tán kỳ lạ
Họ gọi khúc sông này
Là bến sông Cù-đàm
Cửa thành: cửa Cù-đàm
Địa danh này còn truyền
Qua bao nhiêu triệu đại.
- 7210 Như Lai lại tiến bước
Đến thôn làng Cưu-lê
Thuyết pháp giáo hoá khắp
Rời đến thôn Nạ-đề
Nhiều người bệnh và chết
Bà con đều đến hỏi
Họ chết sanh về đâu?
Thế tôn biết rõ ràng
Nghiệp báo của chúng sanh
Nên ngài tùy mỗi người

- 7220 Giải thích rõ nghiệp duyên.
Phật đến Phệ-xá-ly¹⁸⁹
Nghỉ chân ở vườn xoài
Người nữ chủ khu vườn
Là cô Am-ma-la¹⁹⁰
Cô nghe Phật quang lâm
Nên cùng các thị nữ
Nghiêm trang ra nghinh tiếp
Cử chỉ rất nghiêm chỉnh.
Cô mặc áo nhẹ trắng
- 7230 Bỏ các đồ trang sức
Tắm gội bằng nước hương
Như những hiền nữ khác
Trong sạch thờ thiên thần
Dung nghi thật đoan chánh
Như ngọc nữ cõi trời.
Phật thấy cô từ xa
Ngài dạy các ti-khuru:
Cô này rất trẻ đẹp¹⁹¹
Có thể gây cảm tình
- 7240 Với tất cả hành giả
Các thầy giữ chánh niệm
Tâm trí điều phục tâm
Thà vào miệng cọp dữ
Dưới lưỡi kiếm kẻ điên
Chớ nên khởi dục tình
Đối với các người nữ.
Người nữ hiện phong thái
Lúc đi, đứng, nằm, ngồi
Cho đến các bức tranh
- 7250 Đều gọi cảm quyến rũ,

- Đoạt thiện tâm của người
Vậy sao không đề phòng?
Lúc khóc, cười, vui, giận
Từng động tác nhún vai
Hay chải tóc, rẽ ngôi
Vẫn đủ sức hấp dẫn;
Làm rối loạn tâm người.
Huống hồ họ trang sức
Làm đẹp cả dung nhan,
7260 Họ nguy trang thân hình
Dụ hoặc kẻ ngu si
Say mê sanh ý đẹp.
Không biết thân hôi thúi
Phải quán khổ vô thường
Bất tịnh không sở hữu.
Thấy rõ sự thật này
Diệt trừ ý tham dục.
Trong hiện cảnh chánh quán
Dù ngọc nữ, không ưa
7270 Huống dục lạc cõi trần
Mà trối tâm người được.
Phải cảm cung tinh tấn
Lấp tên bén trí tuệ
Mặc áo kếp chánh niệm
Quyết chiến với ngũ dục.
Thà dùng cây thương nóng
Đâm thủng cả hai mắt,
Chớ dùng tâm ái dục
Mà ngắm nhìn nữ sắc,
7280 Ái dục làm mê tâm
Lầm loạn với nữ sắc

- Loạn tướng rời mất thân,
Hắn đọa vào ác đạo.
Sợ khổ ba đường ác
Không chịu người nữ khinh.
Giác quan không hệ lụy
Vào cảnh sắc bên ngoài.
Cảnh không buộc giác quan
Thì vọng tướng không khởi.*
- 7290 *Do căn duyên cảnh giới
Nên tướng tham dục khởi.
Như hai con trâu cày
Cùng chung một cái ách
Con này bước, con kia
Cũng song hành cùng lúc.
Vây phải điều phục tâm
Chớ để nó phóng dật
Phật vì các ti-khuru
Mà dẫn dò, răn dạy.*
- 7300 *Rời cô Am-ma-la
Đi dần đến Thế tôn.
Phật ngồi dưới gốc cây
Thiền định trong tĩnh lặng
Cô cung kính bạch Phật:
Thế tôn tâm từ bi
Quang lâm đến vườn con
Vời cử chi nghiêm trang
Đình chi các vọng tướng
Cô thành tâm kính ngưỡng*
- 7310 *Cúi đầu đánh lễ Phật
Thế tôn bảo cô ngồi
Lắng nghe Ngài thuyết pháp:*

- Tín nữ Am-ma-la!
Tâm con đã thuần tịnh
Biểu hiện ra hình dung
Tuổi trẻ nhiều tiền của
Có tư cách vẻ đẹp
Lại tin vui chánh pháp
Thế gian thật khó có
- 7320 Người nam sẵn trí tuệ
Chuộng pháp chẳng gì lạ.
Người nữ yếu ý chí
Trí cạn tình cảm sâu
Mà vui thích chánh pháp
Đây mới thật là khó.
Người đời ở thế gian
Nên sống đúng chánh pháp
Tự tìm nguồn an vui
Tài sắc chẳng lâu dài
- 7330 Duy chánh pháp là quý.
Cãi lời dạy lương y
Bị bệnh tật giết chết
Tuổi trẻ, già biến đổi
Thân mạng bị cái chết
Làm bức bách khôn khổ
Tu hành đúng chánh pháp,
Nỗi khổ không xâm nhập
Bỏ được điều yêu thích
Không ái nhiễm, mạnh thêm
- 7340 Mong cầu – không thỏa ý
Chỉ chánh pháp toại nguyện.
Vọng niệm là khổ lớn
Sức tự tại – niềm vui

- Người nữ vì người nam
Ôm lấy các nỗi khổ,
Về con cái của họ.
Cho nên phải suy nghĩ
Chán xa thân người nữ
Tín nữ Am-ma-la
- 7350 Nghe pháp, tâm vui mừng
Trí tuệ càng thêm sáng
Đoạn trừ tâm ái dục
Liên tục chán thân nữ
Không nhiễm ô ngoại cảnh
Tuy thẹn thân nữ hèn
Nhờ chánh pháp thặng hoa
Cúi đầu kính bạch Phật:
Con đội ơn Thế tôn
Đã trao truyền chánh pháp
- 7360 Kính mong Ngài thọ lãnh
Chút lễ mọn cúng dường
Để con được mãn nguyện.
Phật biết rõ tâm thành
Lợi ích cả quần sanh
Yên lặng mà nhận lời
Khiến tín nữ vui mừng
Thấy, nghe thêm sáng suốt
Cô đánh lễ đức Phật
Rồi vui vẻ về nhà.

Chữ viết
đúng

quyển 5

23

THẦN LỰC THỌ MẠNG

- 7370 *Bấy giờ ở tại thành
Tỳ-xá-ly có các
Trưởng giả dòng Ly-xa¹⁹²
Nghe Phật vào nước mình
Ở vườn Am-ma-la
Có người ngồi xe trắng
Lọng trắng y phục trắng
Hay xanh đỏ vàng lục
Mỗi người sắc thái riêng.
Kẻ dẫn lối trước sau*
- 7380 *Tranh đường nhau đến trước.
Họ đội mũ thiên quan
Y phục có thêu hoa
Trang sức bằng ngọc báu
Oai dung rất rực rỡ
Tặng thêm vẻ huy hoàng
Cho vườn rừng ở đó.
Đến nơi họ xuống xe
Đi bộ vào vườn xoài.
Từ bỏ năm nghi thức*
- 7390 *Trong cung đình nhà vua.
Cử chi rất cung kính
Đánh lễ dưới chân Phật.
Đại chúng cùng đi nhiều*

- Chung quanh Đức Thế tôn
Như mặt trời thêm sáng.
Dòng tộc Ly-xa là
Dòng dõi họ sư tử
Vĩ tộc trưởng họ này
Oai đức như sư tử
- 7400 Cả vua và bề tôi
Đều bỏ hết kiêu mạn
Mà theo pháp họ Thích
Phật dạy người Ly-xa:
Các ông có oai đức
Vọng tộc, hình dung đẹp
Trừ sạch tính tự cao
Theo pháp thêm sáng suốt
Tài sắc, đồ trang sức
Thật chẳng bằng giới đức
- 7410 Thanh tịnh và trang nghiêm.
Đất nước giàu, thịnh vượng
Các ông được vinh hoa
Dân chúng cũng an lạc
Chính nhờ ở tu tâm.
Nếu thêm niềm vui pháp
Sẽ khiến cao thượng hơn
Chẳng phải kẻ hèn hạ
Quy tụ được người hiền.
- 7420 Nay tăng tiến oai đức
Vỗ về vạn dân lành
Hướng dẫn họ sáng suốt
Như trâu chúa qua sông.
Nếu người thường chánh niệm
Đời này và đời sau

- Chi nên tu giới đức
Phước lợi, được an vui
Được mọi người kính trọng.
Tiếng tốt đồn lan xa
Người nhân từ làm bạn
- 7430 Oai đức lưu truyền mãi
Núi rừng và ngọc báu
Đều từ đất phát sanh
Giới đức cũng như vậy,
Là cội nguồn việc lành.
Không cánh bay lên được
Qua sông không cần thuyền
Người không có giới đức
Cứu khổ thật là khó
- 7440 Như cây có hoa quả
Gai nhọn, khó leo lên.
Người hiểu nhiều, sắc đẹp
Phá giới cũng như vậy.
Người thật có giới đức
Như vua ở lầu cao
Thân tâm tự trang nghiêm.
Công đức của tịnh giới
Từ đức Phật truyền ra
Người mặc áo hoại sắc
Cạo bỏ cả râu tóc
- 7450 Mà không tu giới đức
Khó vượt qua khổ lụy.
Ngày đêm tắm ba lần
Thờ lạy, tu khổ hạnh
Bỏ thân cho dã thú
Nhảy xuống hố lửa nước

- Ấn trái, cỏ, rễ cây
Hớp gió, uống nước sông (Hằng)
Luyện khí tuyết lương thực
Tập lối sống cầm thú
- 7460 Mà xa lìa chánh giới
Chẳng phải người truyền pháp.
Phá giới bị tiếng xấu
Bậc nhân đức không gần
Tâm thường hay sợ hãi
Tiếng xấu: bóng theo hình
Đời này không ích lợi
Đời sau làm sao an?
Cho nên người trí huệ
Phải siêng tu giới đức.
- 7470 Trên đường dài sanh tử
Giới là bậc đạo sư
Giữ giới do sức mình
Việc này chẳng gì khó
Tịnh giới là bậc thang
Giúp người lên cõi trời
Người biết giữ tịnh giới
Thì phiền não giảm nhẹ.
Lỗi làm phá hoại tâm
Chôn mắt công đức lành.
- 7480 Người tu tập giới đức
Trước hết bỏ ngã sở
Vì nó che điều thiện
Như tro phủ trên lửa
Chân đạp nhằm biết nóng.
Kiêu mạn che tâm tánh
Như mặt trời trong mây

- Kiêu mạn và lười biếng
Không còn tâm hổ thẹn
Lo buồn làm yếu đuối.
- 7490 Chí khí lớn hùng dũng
Già chết phá tuổi trẻ
Ngã mạn diệt điều lành.
Chư thiên, a-tu-la¹⁹³
Đánh nhau do tham ghét
Vùi lấp các công đức
Đều do thói ngã mạn.
Ngã mạn có nhiều loại:
Vớ người kém thua mình
Dĩ nhiên cho mình hơn
- 7500 Người bằng sức với mình
Vẫn cho mình là hơn
Người hơn mình thật sự
Cũng vẫn cho mình hơn
Đây là hạng người ngu.
Tài sắc và dòng tộc
Đều là sự vô thường
Biến đổi không hề dừng
Rốt cuộc: pháp hoại diệt
Vậy kiêu mạn làm gì ?
- 7510 Tham dục nổi lo lớn
Vờ thân mà thâm oán
Lửa dữ từ bên trong
Lửa tham cũng như vậy.
Tham dục bùng cháy lên
Mạnh hơn lửa thế giới
Lửa mạnh có nước tắt
Tham dục khó tiêu trừ.

- Lửa dữ đốt đồng hoang
Cỏ cháy hết lại mọc
7520 Lửa tham dục đốt tâm
Chánh pháp khó phát sanh.
Tham dục cầu vui tục
Thêm lớn nghiệp không lành
Ác nghiệp đọa đường ác
Oán thù không gì hơn,
Là tham dục ác nghiệp.
Tham dục sanh ái nhiễm
Ái nhiễm tạo tham dục
Rồi phát sanh các khổ.
- 7530 Ác lớn không gì hơn
Là tham dục ái nhiễm
Tham dục là bệnh nặng.
Người trí cho kẻ ngu
Uống thuốc để trị bệnh
Kẻ ngu không chịu uống
Nên bệnh càng thêm nặng
Do tà kiến u mê
Chẳng suy nghĩ chơn chánh
Khiến tham dục gia tăng.
- 7540 Vô thường khổ bất tịnh
Vô ngã và ngã sở
Người trí quán như thế
Nên diệt được tà tham.
Phái tu quán chân thật
Đối với các cảnh giới
Phát sanh quán chân thật.
Quán tham được giải thoát
Thấy đẹp sanh tham dục

- 7550 Thấy xấu nổi giận hờn
Đẹp xấu đều phải quên
Tham sân được tiêu trừ.
Sân hận có khả năng
Biến hoại hình thái tốt
Các vẻ đẹp, vui tươi
Che mờ con mắt sáng
Làm hại nghĩa chánh pháp
Đoạn tuyệt với thân thiện
Bị đời khinh là hèn
Nên phải bỏ sân hận.
- 7560 Chớ theo dòng giận hờn
Nên chế phục tâm sân
Gọi là người điều phục
Đời khen giỏi luyện ngựa,
Là kẻ cầm cương hay.
Buông lung lòng sân hận
Không cấm chế được nó
Lừa lo buồn hối hận
Sẽ đốt cháy thân tâm.
Người khởi tâm giận hờn
- 7570 Trước hết đốt tâm mình
Rồi sau tới kẻ khác
Có đốt cháy hay không
Thì nổi khổ sanh từ
Vẫn bức bách chúng sanh.
Lại gia tăng sân hận
Oán hận cứ chất chồng.
Thấy đời bị bức bách
Nên khởi tâm từ bi
Chúng sanh khởi phiền não

- 7580 Tằng trưởng vô lượng tội.
Như Lai khéo phương tiện
Tùy người dạy vắn tắt
Như lương y ở đời
Tùy bệnh mà cho thuốc.
Lúc bấy giờ những người
Trong dòng tộc Ly-xa
Nghe Đức Phật thuyết pháp
Liên đứng dậy lạy Phật 0227
Vui mừng mà lãnh thọ
- 7590 Thỉnh Phật và đại chúng
Ngày mai cúng trai tăng.
Phật dạy: Đã nhận lời
Của cô Am-ma-la
Cũng cung thỉnh cúng dường.
Các người dòng Ly-xa
Cảm thấy lòng hổ thẹn
Tại sao cô nàng ấy
Giành phước đức của ta?
Nhưng biết Phật bình đẳng
- 7600 Nên khởi tâm hoan hỷ.
Đức Phật khéo tùy nghi
An ủi khiến họ vui
Và quy thuận thuần thực
Như rắn bị thần chú
Cử động theo ý người.
Đem hết bình minh hiến
Đức Phật cùng đại chúng
Đến vườn Am-ma-la
Nhận cúng dường đã xong
- 7610 Trở về thôn Tỳ-nữu

- Mà kiết hạ an cư
Ba tháng an cư xong,
Phật đến Phê-xá-li
Bên ao nước Di-hầu¹⁹⁴
Ngồi thiền trong rừng cây
Tỏa chiếu ánh sáng lớn
Cảm hóa ma Ba-tuần.
Nó đến chỗ đức Phật
Chấp tay mà thưa rằng:
7620 Ngày trước Ngài tu tập
Bên giòng sông Ni-liên.
Đã phát nguyện chân thật:
“Nếu ta tu hành xong,
Liền vào cõi niết-bàn.”
Nay việc tu đã xong,
Xin ngài nên thực hiện,
Lời nguyện ước cho tròn.
Lúc bấy giờ Đức Phật
Nói với ma Ba-tuần:
7630 Thời diệt độ không xa,
Sau ba tháng an cư,
Như Lai vào niết bàn.
Lúc ấy ma Ba-tuần
Biết rõ ràng thời điểm
Sắp diệt độ của Phật.
Nó vui mừng mãn nguyện
Liền trở lại thiên cung.
Phật ngồi bên gốc cây
An trụ trong thiền định
7640 Buông bỏ hết tuổi thọ
Do thần lực duy trì

*Mạng sống còn tồn tại.
Vi Phật bỏ tuổi thọ
Nền mặt đất chấn động
Hư không trong mười phương
Khắp nơi như lửa cháy.
Đỉnh núi Tu-di đổ
Trời mưa, sỏi đá bay
Bốn phương cuồng phong dậy
7650 Cây cối đều ngã nghiêng
Nhạc trời nghe buồn thảm
Người trời quên cả vui
Phật ra khỏi thiên định
Bảo khắp các chúng sanh :
Như Lai bỏ báo thân
Chỉ còn sức thiên định
Tạm thời duy trì thân
Nay thân như xe hư
Không còn cơ hội nữa
7660 Để phục chế như xưa .
Đã giải thoát ba cõi
Như chim ra khỏi lồng (trúng).¹⁹⁵*

24

NGƯỜI DÒNG LY-XA TỬ BIỆT PHẬT

Tôn giả A-nan-đà
Thấy mặt đất chấn động
Sợ hãi, lông tóc dựng
Hỏi Phật nhân duyên gì ?
Phật bảo A-nan-đà:
Như Lai còn ba tháng
Là bỏ hết tuổi thọ
7670 Vì vậy đất chấn động.
A-nan nghe Phật dạy
Buồn thương mà khóc rờn
Như con voi sức lớn
Lung lay cây chiên đàn
Khiến nhựa thơm tuôn chảy.
Vì gần gũi tôn trọng
Bậc đại sư muôn đời
Nên cảm động thốn thức
Ơn sâu dày quá nặng,
7680 Mà bản thân chưa được
Xa lìa nghiệp ái dục
Do bốn lý do này
Mà A-nan buồn khổ
Không thể tự kiềm chế.
Nay nghe đức Thế tôn

- Quyết định vào niết-bàn
Cả thân thể tiêu tan.
Người mê lầm phương hướng
Không còn nghe tiếng gọi
- 7690 Các giáo pháp đều quên
Hoang mang mờ trời đất
Lạ thay! Bậc cứu đời
Diệt độ sao sớm vậy!
Người sắp chết vì lạnh
Mới gặp lửa bỗng tắt.
Những phiền não nhiều đời
Mê loạn mất phương hướng
Bỗng gặp đạo sư giỏi
Chưa kịp độ bỗng mất
- 7700 Như người qua sa mạc
Nóng, khát lâu thiếu nước
Bỗng gặp ao nước mát
Chạy đến nơi có nước
Đột nhiên ao khô cạn.
Đôi mắt xanh nhìn xa
Thấy suốt cả ba đời
Trí tuệ soi u tối
Sao khép kín nhanh vậy!
Như lúa mạ gặp hạn
- 7710 Mây tụ hy vọng mưa
Gặp gió mạnh mây tan
Tuyệt vọng nhìn đồng trống!
Khối đen không trí tuệ
Quần sanh lầm phương hướng
Như Lai thấp đèn Tuệ
Bỗng tắt không còn sáng.

- Phật nghe A-nan nói
Giọng nghẹn ngào bi thảm
Ngài ôn tồn an ủi
- 7720 Bằng lời pháp chân thật:
Nếu người ngộ tự tánh
Không nên sanh sầu bi
Tất cả pháp hữu vi
Đều là pháp vô thường
Như Lai vì con giảng
Rất rõ về tính chất
Hợp tan của các pháp
Lẽ ân ái giả tạm
Nên bỏ tâm lưu luyến
- 7730 Pháp hữu vi vọng động
Sanh diệt không tự tại
Mà lại muốn trường tồn
Rốt cuộc không thể được.
Các pháp nếu trường tồn
Không có sự đổi thay
Đây là lời giảng giải
Của những người u mê.
Vì sao con mong cầu
Pháp sanh diệt như vậy?
- 7740 Con và cả chúng sanh
Mong Như Lai điều gì?
Điều các con cần được
Như Lai đã giảng rồi
Dùng thân này làm gì?
Pháp thân thật vi diệu
Mới là cái trường tồn.
Như Lai còn, tịch diệt

- Là việc rất thông thường
Điều trọng yếu ở đây:
- 7750 Như Lai độ chúng sanh
Chưa từng biết mỏi mệt.
Nên tu quán xa lìa
Biết chọn chỗ mình ở
Chuyên tinh cần phương tiện
Ở riêng chỗ vắng lặng
Tự tin, tự tu tập
Không tin theo người khác
Quả quyết đền trí tuệ
Hay diệt trừ ngu tối.
- 7760 Quán sát bốn cảnh giới
Lìa ngã và ngã sở
Xương, da, thịt bám vào
Máu chảy, gân buộc lại
Quán sát thấy bất tịnh
Tại sao thích thân này?
Cảm thọ từ duyên sanh
Cũng như những bọt nước
Khó vô thường, sanh diệt
Xa lìa vọng tưởng vui
- 7770 Tâm thức qua tiền trình
Sanh, trụ, dị và diệt
Biến đổi không tạm dừng
Thường nghĩ xa lìa nó
Tư duy về tịch diệt
Các hành nhân duyên sanh
Hợp tan đều bất thường
Người ngu sanh vọng tưởng
Về cái “ngã” hư dối.

- 7780 Người trí không như vậy
Cảnh sanh, già, bệnh, chết
Quán sát bốn cảnh này.
Đây là đạo nhất thừa
Các khổ đều tận diệt
Quán sát được như thế
Gọi là quán chân thật
Thân Phật còn hay mất
Bàn luận không cùng tận.
Lúc Đức Phật giảng nói
Chánh pháp vi diệu này
- 7790 Để an ủi A-nan.
Những người dòng Ly-xa
Nghe ý nghĩa như thế
Hoảng sợ pháp vô thường
Cùng nhau tụ tập lại
Muốn bỏ cả thế tục
Chạy nhanh đến chỗ Phật
Đánh lễ, ngồi một bên
Muốn hỏi, không nói được
Phật biết tâm trạng này
- 7800 Lại vì họ thuyết pháp:
Như Lai biết các ông
Lòng nghĩ điều lạ thường
Muốn bỏ duyên thế tục
Chỉ nhớ đến chánh pháp
Nên các ông muốn theo
Như Lai mà học đạo.
Điều các ông nghe biết
Về chỗ ở Như Lai
Là còn hay không còn

- 7810 *Đây là điều vọng tưởng.
Như Lai đã giảng rồi
Chớ sanh tâm lo buồn
Pháp hữu vi vô thường
Luôn biến đổi vọng động
Không bền chắc, lợi ích
Các vị vua Tiên xưa
Như ông Bà-tư-tra
Vua chuyển luân Mạn-đà
Và nhiều vị vua khác*
- 7820 *Năng lực như cõi trời¹⁹⁶
Cũng đều phải hoại diệt
Không ai còn đến nay
Trời Đế thích, Nhật, Nguyệt
Số lượng cũng rất nhiều
Đều đi đến hoại diệt
Chẳng có ai tồn tại.
Các đức Phật quá khứ
Số lượng như hằng sa
Trí tuệ chiếu thể gian*
- 7830 *Cũng đều như đèn tắt
Các đức Phật vị lai
Cũng diệt độ như vậy.
Nay Như Lai đâu khác
Cũng sắp vào niết-bàn
Những người đáng đượ độ
Hãy nên tiến hành trước
Tỳ-xá-ly vui mừng
Có nhân duyên gặp Phật
Các ông hãy an tâm*
- 7840 *Đời không chỗ nương tựa*

- Ba cõi không đủ vui
Nên đừng nổi buồn khổ
Mà sanh tâm ly dục.
Đức Phật từ biệt xong
Ngài đi về phương bắc
Mỗi bước trên đường dài
Nhu mặt trời xế bóng.
Bấy giờ dòng Ly-xa
Buồn khóc theo sau Phật
- 7850 Ngược mặt lên trời than:
Hỡi ôi! Sao nhanh quá?
Thân Phật như mũi vàng
Tướng tốt thật trang nghiêm
Chẳng bao lâu sụp đổ
Vô thường chẳng thương xót
Từ lâu trong sanh tử
Khát ngưỡng đức Thế tôn
Nhu Lai, mẹ trí huệ
Mà nay vội ra đi
- 7860 Biết làm sao cứu khổ.
Chúng sanh u ám lâu
Nhờ đuốc tuệ soi đường
Sao mặt trời trí tuệ
Đột nhiên mà vụt tắt.
Vô trí bị trôi lăn
Giữa sóng cồn chúng sanh
Sao cây cầu chánh pháp
Một sớm bỗng nhiên nhào.
Bậc Y vương từ bi
- 7870 Thuốc hay, trí vô thượng
Chữa bệnh khổ chúng sinh

- Sao bỗng xa biển biệt?
Cờ từ bi vi diệu
Dùng trí tuệ trang nghiêm
Tâm kim cương sâu kết
Phước thù thắng để thờ
Sao một sớm nghiêng gãy?
Chúng sanh phước mỏng quá
Trôi nổi bến luân hồi
- 7880 Cửa giải thoát khép kín
Không hẹn ngày thoát ly.
Như Lai khéo an ủi
Cắt đứt dây tình cảm
Chỉ trong chốc lát thôi
Mà từ biệt lâu dài.
Kềm chế tâm xúc động
Ấn nhẫn niềm lưu luyến
- Như hoa ca-ni héo
Bồi hồi chậm chậm xa
- 7890 Thương nhớ theo lộ trình
Như kẻ táng người thân
Chôn cất xong – vĩnh biệt!

25

ĐỨC PHẬT VÀO NIẾT BÀN

- Phật đến nơi niết-bàn
Phệ-xá-ly vắng vẻ
Như đêm có mây đen
Trăng sao không sáng tỏ
Cõi nước trước an vui
Mà nay như đêm tàn.
Như đám tang cha lành*
- 7900 *Người con gái riêng buồn
Tuy đẹp chẳng ai hay
Thông minh mà đức mỏng
Lòng biết mà miệng nghẹn
Sáng suốt mà ít tài
Thần thông, không oai nghi
Tù bi nhưng giả tạo
Vượt trội mà không sức
Uy nghi mà lộn xộn
Phệ-xá-li cũng vậy.*
- 7910 *Xưa vốn thật phồn vinh
Mà nay xem tiêu tụy
Như ruộng lúa mùa thu
Mất nước lúa khô héo.
Như tắt lửa hết khói
Quên ăn trước thực phẩm*

- Bỏ hết các ngành nghề
Không trau dồi kỹ thuật.
Nhớ Phật cảm ơn sâu
Mọi người đều im lặng
- 7920 Bấy giờ dòng Ly-xa
Gắng nhẫn nổi sầu thương
Khóc thảm rơi nước mắt
Để tỏ lòng quyến luyến.
San bằng ngõ cong hẹp
Chỉ rõ đường chánh pháp
Để hàng phục ngoại đạo
Hễ đến với Phật rồi
Nhất định không trở lại
Khi tuyệt ly đường đời
- 7930 Biết vô thường: bệnh lớn.
Thế tôn vào niết-bàn,
Chúng sanh không chỗ nương
Không còn được cứu độ
Bạc phương tiện tối thắng
Sau khi vào vắng lặng
Ánh sáng sẽ tiềm ẩn
Tại cảnh giới cứu cánh.
Chỉ đáng thương chúng ta
Ý chí không còn mạnh
- 7940 Như củi hết lửa tắt.
Thế tôn bỏ tuổi đời
Quần sanh rất sầu thảm
Như người mất thân lực
Trần gian cùng cảm thương.
Vi như kẻ trốn nắng
Muốn xuống ao tắm mát

- Lại gắp lừa bóc lên.
Một sớm vắng Thế tôn
Quần sanh biết về đâu?
7950 Phật thông đạt thù thắng
Làm vị thầy cho đời,
Mà nay vào niết bàn
Như đời mất tể tướng
Đất nước làm sao an?
Người mất đạo ắt tiêu
Khổ sanh già bệnh chết
Mặc sức mà hoành hành.
Khi đạo còn lưu truyền
Trừ được nguyên nhân khổ
7960 Khi đạo bị tiêu trầm
Nỗi khổ bùng cháy lên.
Ôi! Phật vào niết-bàn
Thế gian còn ai nữa!
Lừa dữ nóng cực độ
Nhờ mưa lớn dập tắt
Lừa tham đục bùng cháy
Ngoài Phật, ai diệt được?
Nay Ngài vào niết-bàn
Bỏ lại trách nhiệm lớn
7970 Biết ai đủ trí tuệ
Làm người bạn không mời
Để cứu quần sanh đây?
Như kẻ bị tử hình
Say rượu để mà chết
Chúng sanh tâm mê hoặc
Vì chết mà thọ sanh.
Cửa bển để xé gổ
Vô thường xé thế gian

- Cũng tương tự như vậy
7980 Ngu si là nước sâu
Ái dục là sóng lớn
Phiền não là bọt nổi
Tà kiến, cá ma-kiệt¹⁹⁷
Chỉ có thuyền trí tuệ
Mới vượt qua biển lớn
Bệnh khổ là bông hoa
Già yếu là cành nhánh
Chết là chiếc rã cái
Nghệp lực là phơi mầm.
- 7990 Con dao bén trí tuệ
Chặt được cây ba cõi¹⁹⁸
Vô minh là bụi nhùi
Tham dục là ngọn lửa
Cảnh ngũ dục là củi.
Thế tôn diệt trừ nó
Bằng thứ nước trí tuệ
Đầy đủ pháp thù thắng
Để chuyển hóa ngu tối
Thấy đường chánh an ổn.
- 8000 Hết sạch các phiền não
Từ bi độ chúng sanh
Oán thân đều bình đẳng
Bậc thầy nhưt thiết trí
Mới thông đạt làm được.
Than ôi! Nay còn đâu
Pháp âm thật thanh tịnh.
Rất hoa mỹ, an hòa
Thân cao, cánh tay dài.
Bậc thánh, tuổi có hạn
- 8010 Huống gì người bình thường
Mà mong được trường sanh (vô cùng)?
Phải tỉnh giác vô thường

- Nên siêng cầu chánh pháp
Đường hiểm, gặp nguồn nước
Phải uống nhanh rồi đi
Giặc cướp rất tàn bạo
Giết cả người sang, hèn.
Chánh phải giữ nơi tâm
Tuy ngủ vẫn cảnh giác.
- 8020 Bảy giờ dòng Ly-xa
Luôn nhớ đến trí tuệ
Của Phật-đà vô thượng
Chán xa khổ sanh tử
Tán thán bậc đạo sư,
Không còn ân ái nữa
Sùng kính đức lý dục.
Chiết phục ý thô tháo
Để tâm chỗ tịch tĩnh
Siêng tu hạnh bố thí
- 8030 Xa lìa tính kiêu mạn
Vui tu ở nơi vắng
Tư duy pháp chân thật.
Bảy giờ đức Thế tôn
Ngoái nhìn Phệ-xá-ly
Mà nói bài kệ rằng:
Đây là nơi cuối cùng
Như Lai vào niết-bàn
Ngài lần lượt du hành
Đi đến thành Bạt-già
- 8040 Ở tại rừng Kiên cô
Di chúc các tỷ-khưu:
Vào nửa đêm hôm nay
Như Lai vào niết-bàn
Các thầy nên nương tựa
Vào chánh pháp tu hành
Là chỗ quý hơn cả.

- Không thâm nhập khế kinh
Cũng chẳng giữ giới luật
Trái với nghĩa chân thật
- 8050 Không xứng đáng làm Tăng.
Cuộc sống phi giới luật
Cũng chẳng nghe dạy bảo
Ai truyền đạt như vậy
Là kẻ ngu mê nói,
Các thầy mau lánh xa .
Nghe theo lời sáng suốt,
Gọi là không điên đảo
Đó là lời Như Lai
Dạy đúng như luật nghi.
- 8060 Lãnh thọ đúng như vậy
Là người đáng tin tưởng.
Không hiểu nghĩa sâu xa
Mà lâm theo văn tự
Đây là hạng người ngu
Phi pháp lại nói dối.
Không phân biệt thật giả
Không hiểu mà thâm nhận
Như vàng thau lẫn lộn
Bán chung một gian hàng
- 8070 Làm mê hoặc thế gian.
Người ngu học trí cạn
Không hiểu nghĩa chân thật
Đối với pháp tương tự
Mà cho là pháp thật.
Vì vậy nên nghĩ kỹ
Quán sát chân giới luật
Như bậc thầy luyện vàng
Nấu luyện lấy vàng thật.

- Không biết các kinh luận
8080 Không phải trí huệ cao.
Không nói suông, làm thật
Nên cảm nhận bình đẳng
Nếu làm đúng như nói
Cầm kiếm không có võ
Thì sẽ đứt tay mình
Câu từ không rõ ràng
Thì nghĩa khó hiểu được.
Như đi đêm tìm nhà
Đồng trống khó tìm chỗ.
8090 Mất nghĩa thì quên pháp
Quên pháp thì tâm loạn.
Cho nên bậc trí huệ
Không trái nghĩa chân thật
Răn dạy chúng Tăng xong.
Phật đến thành Ba-bà
Các Lục sĩ ở đó
Cúng dường các phẩm vật.
Bấy giờ có người con
Của một vị trưởng giả
8100 Tên gọi là Thuần-đà¹⁹⁹
Thỉnh Phật đến tại nhà
Cúng bữa cơm sau cùng
Dùng cơm thuyết pháp xong
Phật đến thành Cưu-di
Vượt qua hai con sông
Quyết-quyết và Ni-liên
Có khu rừng kiên cố
Là nơi thật yên tĩnh.
Vào sông Kim tắm gội

- 8110 Thân Phật như núi vàng
Ngài báo A-nan-đà
Quét dọn cho sạch sẽ
Đẻ một chiếc giường dây
Ở khoảng giữa hai cây
Như lai giữa đêm nay
Sẽ vào cõi niết-bàn.
A-nan nghe Phật dạy
Lòng buồn bã ghen thờ
Vừa đi vừa rơi lệ
- 8120 Phụng hành lời chỉ giáo
Hoàn tất công việc ấy
A-nan bạch với Phật:
Mọi việc đều sẵn sàng
Đúc Phật lên giường nằm²⁰⁰
Đầu xây về hướng bắc,
Nghiêng qua hông bên phải
Tay phải lót gối đầu
Hai chân chồng lên nhau
Tư thế thật oai dũng
- 8130 Giống như sư tử chúa.
Hết khổ thân sau cùng
Đã một lần nằm xuống
Vĩnh viễn không ngồi dậy.
Đệ tử nhiều xung quanh
Buồn tiếc cho thế gian
Mất con mắt trí tuệ
Gió ngừng, rừng im lặng
Chim thú không tiếng kêu
Rừng cây như muốn khóc
- 8140 Hoa lá rụng giữa mùa.

- Người trời chưa lia dục
Đều bàng hoàng lo buồn
Như người qua đồng trống
Đường hiểm chưa đến làng
Chi ngại đi không đến
Lòng sợ bước vội vàng.
Đức Phật nằm xuống giường
Gọi A-nan đến gần
Dạy vài điều cần thiết:
- 8150 Báo tin các Lục sĩ
Giờ niết-bàn đến rồi
Nếu không gặp Như Lai
Họ ân hận buồn khổ.
A-nan vâng lời Phật
Buồn khóc mà ra đi.
Các Lục sĩ được tin
Thế tôn vào niết-bàn
Họ sững sốt kinh ngạc.
Mọi người chạy ra đường
- 8160 Gào khóc đến chỗ Phật
Đầu tóc thì rối bù
Áo quần trông xóc xếch
Mồ hôi, bụi bám đầy
Mếu máo đến bên giường
Nơi Phật đang nằm nghỉ
Rơi lệ lạy dưới chân
Buồn rầu thêm tiêu tụy
Như người trời hết phước,
Đức Phật liền an ủi
- 8170 Các con chớ sầu khổ
Nay là lúc vui mừng

- Không nên sanh lo buồn
Nhiều kiếp đã trông chờ
Như Lai nay mới được
Giải thoát khỏi căn cành.
Đến chỗ thật thanh lương
Thoát ly thân tứ đại
Vắng lặng không sanh diệt
Vĩnh viễn hết khổ nạn
- 8180 Thì sao các con buồn ?
Như Lai nhớ ngày trước
Ở tại núi Già-xà
Muốn bỏ xác thân này
Nhưng nhân duyên chưa đến
Nên còn sống đến nay.
Giữ thân tạm bợ này
Như ở chung rắn độc.
Nay vào cảnh tịch diệt
Hết sạch các duyên khổ
- 8190 Không còn thọ thân sau
Tương lai vĩnh viễn trừ,
Các khổ nạn đau thương.
Các con lại không nên
Vì Như Lai lo ngại
Lục sĩ nghe Phật nói
Vào cõi đại tịch tĩnh
Lòng bối rối mất mờ
Như nhìn vào đêm đen
Họ chấp tay bạch Phật:
- 8200 Ngài thoát khổ sanh tử
Vĩnh viễn vui niết-bàn
Chúng con thật vui mừng

- Như từ căn nhà cháy
Chạy thoát khỏi lửa dữ
Chư thiên còn vui mừng
Huống gì người thế tục.
Như Lai diệt độ rồi
Chúng sanh không thấy nữa
Không còn được cứu hộ
- 8210 Vì vậy sanh lo buồn?
Như đoàn người lái buôn
Đi qua vùng hoang vắng
Duy nhất người dẫn đường
Mà nữa chừng bỗng chết
Đoàn người không chỗ nương
Làm sao không lo buồn
Đời nay biết có Phật
Thấy được hình bóng ngài
Mà không được lợi ích
- 8220 Sẽ bị đời cười chê.
Ví như qua núi báu
U mê chịu nghèo khổ.
Như vậy các Lục sĩ,
Kêu thương hướng về Phật.
Như có người con một,
Kêu thương với cha lành.
Phật khéo dùng lời dạy
Chỉ bày nghĩa chân thật ,
Báo các người Lục sĩ:
- 8230 Đùng như các con nói,
Cầu đạo phải tinh cần,
Chẳng những thấy Như Lai
Có nhiều công đức lớn,

- Mà phải nên thực hành,
Đúng lời Như Lai dạy .
Được thoát các lưới khổ ,
Để tâm việc hành đạo .
Khỏi cần gặp Như Lai.
Cũng như người bị bệnh,
8240 Uống thuốc đúng phương thang,
Các bệnh tự nhiên lành.
Khỏi cần gặp lương y.
Nếu không chịu thực hành
Đúng lời Như Lai dạy,
Dù được gặp – vô ích
Các con xa Như Lai
Mà thực hành giáo pháp
Tức là gần Như Lai
Ngược lại thì cách xa.
- 8250 Nhiếp tâm chớ buông lung
Tỉnh cần tu chánh pháp
Người sanh ở thế gian
Bị các khổ bức bách
Suốt đêm dài tâm tối
Mà tâm còn loạn động
Không chịu dùng, chịu yên
Như ngọn đèn trước gió
Làm sao được quang minh?
Bấy giờ các Lục sĩ
- 8260 Nghe Phật từ bi dạy
Cảm động rơi nước mắt
Miễn cưỡng quay trở về.

26

ĐẠI NIẾT BÀN

- Bấy giờ có Phạm chí
Tên Tu-bạt-đa-la
Hiện đức thật đầy đủ
Tịnh giới giúp chúng sanh
Xuất gia với ngoại đạo
Thuở nhỏ theo tà kiến
Muốn được gặp Thế tôn
- 8270 Thưa với A-nan-đà:
Tôi nghe đạo Như Lai
Ý nghĩa sâu khó lường
Bậc Vô thượng chánh giác
Điều ngự sư đệ nhất
Xuất hiện ở thế gian
Nay Ngài vào niết-bàn
Quả thật khó gặp lại
Gặp được bậc khó gặp
Là việc khó trên đời
- 8280 Như vàng trắng trong gương
Tôi nay muốn chiêm ngưỡng
Bậc đạo sư vô thượng
Để cầu trừ các khổ
Vượt qua biển sanh tử
Đến bờ giác bên kia
Nay mặt trời tuệ giác

- Muốn lặn, ả ánh sáng
Xin nguyện cho tôi gặp
Chi trong giây lát thôi.
- 8290 A-nan phần lo buồn
Phần e ngại người này
Đến tranh luận hủy báng
Hoặc vui mừng hơn hờ
Thấy Thế tôn nhập diệt
Cho nên A-nan-đà
Không cho Bạt-đà-la
Vào điện kiến đức Phật
Để ngài khỏi bận lòng
Nhưng Đức Phật cảm nhận
- 8300 Nguyện ước của ông này
Là thiết tha chánh đáng.
Và biết ông sẽ là
Người thọ trì chánh pháp
Phật dạy A-nan-đà
Như Lai biết ý nguyện
Của người ngoại đạo kia
Vì cứu độ chúng sanh
Chớ nên ngăn cản họ.
Ông này nghe Phật nói
- 8310 Trong lòng rất vui mừng
Niềm tin lại thêm sâu
Càng tôn kính đức Phật
Ông nghĩ đúng lúc rồi
Cứ tùy lòng mà nói
Lời hoa mỹ hiền hòa
Kính vấn an đức Phật.
Ông vui vẻ chấp tay

- Mà thừa với đức Phật!
Người hiểu biết trên đời
8320 Như hạng con rất nhiều
Nhưng chỉ có Thế tôn
Mới chứng đạo giải thoát
Thật khác thường, trọng yếu
Nguyện vì con lược giảng
Đê thỏa lòng khao khát.
Không phải vì tranh luận
Không vì ý hơn thua.
Đức Phật giảng sơ lược
Ý nghĩa Bát chánh đạo.
8330 Ông lắng lòng lãnh thọ
Như những người mê muội
Được chỉ con đường chánh
Tỉnh ngộ nhận ra rằng:
Sở học từ ngày trước
Chẳng phải đạo cứu cánh.
Ông được nghe điều mới
Trước đây chưa từng nghe
Từ bỏ con đường tà
Quay về hướng ánh sáng
8340 Nghĩ đến điều học xưa
Gồm đủ tham sân si
Thân lớn nghiệp chẳng lành.
Như nói rằng ái nhiễm
Sân hận và ngu si
Có thể tạo nghiệp lành.
Đa văn, huệ, tinh tấn
Đều do tham ái sanh
Nếu sân si đoạn trừ

- 8350 *Thì xa lìa các nghiệp
Các nghiệp đã hết rồi
Gọi là nghiệp giải thoát
Suy luận sai như vậy
Không đúng với chánh lý
Thế gian nói tất cả
Các pháp có tự tánh
Vây tham ái, sân, si
Mà nếu có tự tánh
Thì lẽ ra thường còn
Làm sao giải thoát được?*
- 8360 *Giả sử sân, si diệt
Mà vẫn còn tham ái
Thì sân, si tái sanh
Như nước có tánh mát
Bị lửa đốt nên nóng
Nóng hết trở lại mát
Vì tự tánh thường vậy,
Nên biết có tánh ái
Thì kiến thức, trí tuệ
Và tinh tấn không thêm*
- 8370 *Không thêm cũng không bớt
Làm sao nói giải thoát?
Tà kiến bảo sanh tử
Vốn từ tự tánh sanh
Nay xét kỹ nghĩa lý
Lẽ ra không giải thoát.
Tánh thì luôn hiện hữu
Làm sao có cứu cánh
Giải thoát tham, sân, si?
Thí như đốt ngọn đèn*

- 8380 *Làm sao bảo đừng sáng?
Đạo Phật nghĩa chân thật
Chúng sanh duyên tham ái
Mà sanh ở thế gian
Ái diệt thì vắng lặng
Nhân diệt thì quả tiêu.
Họ gọi “ngã” khác thân
Không thấy kẻ tạo tác
Nay nghe Phật thuyết pháp
Thế gian không có ngã*
- 8390 *Các pháp do duyên sanh
Nên không tự tồn tại
Tự chủ và biệt lập
Vì duyên sanh nên khổ
Nhân duyên diệt cũng vậy
Quán sát cả thế gian
Đều do Nhơn duyên sanh
Hết tà kiến chấp đoạn²⁰¹
Duyên diệt thế gian tiêu:
Hết tà kiến chấp thường²⁰²*
- 8400 *Nếu bỏ hết tà kiến
Mà hiểu sâu Phật pháp
Thì thấy ra thế này:
Đời trước trồng nhân lành
Nghe pháp liền tỏ ngộ
Đã được vắng lặng rồi
Chỗ tươi mát vô tận.
Tâm trí được khơi mở
Niềm tin thêm sâu rộng.
Ông Tu-bạt-đà-la*
- 8410 *Bỗng nhiên suy nghĩ rằng:*

- Chiêm ngưỡng đức Thế tôn
Không nỡ thấy chính ngài
Bỏ đời vào vắng lặng
Tốt hơn ta diệt độ
Trước Ngài nhập niết-bàn.
Nghĩ xong ông chấp tay
Đánh lễ trước đức Phật
Rồi ông ngồi ngay thẳng
Bỏ thân mà nhập diệt.*
- 8420 *Nhẹ nhàng như giọt mưa
Làm tắt ngọn lửa nhỏ.
Phật dạy các ti-khưu:
Ông Tu-bạt-đà-la
Là đệ tử sau cùng
Của Như Lai đời này
Nay ông đã diệt độ
Các thầy nên cúng dường.
Canh một đã qua mau
Trăng sao đều sáng tỏ*
- 8430 *Rừng vắng không tiếng động
Phật khởi tâm từ bi
Di chúc các đệ tử:
Sau khi đức Như Lai
Vào cảnh giới niết bàn
Các thầy nên cung kính
Ba-la-đề-mộc-xoa²⁰³
Là giới biệt giải thoát
Là bậc đại đạo sư
Là ngọn đèn chiếu sáng*
- 8440 *Trong đêm dài đen tối,
Viên ngọc cho người nghèo.*

- Những điều Như Lai dạy
Các thầy nên thực hành
Là phụng sự Như Lai.
Thân, miệng, ý thanh tịnh
Xa lìa các nghề nghiệp
Buôn bán và chăn nuôi
Quản lý, nhà, ruộng vườn
Chứa nhóm các tài sản
- 8450 Tất cả phải xa lìa
Như tránh hầm lửa lớn.
Đào đất chặt cây cối,
Chẩn mạch trị các bệnh
Chế biến các loại thuốc
Xem sao hạn, ngày giờ
Bói toán việc an nguy
Xem tướng trạng tốt xấu
Tất cả những việc ấy
Ti-khuru không nên làm.
- 8460 Ăn uống có điều độ
Không đi sứ qua lại
Xa lìa sự đua nịnh
Sinh sống đúng chánh pháp
Thọ dụng đúng nhu cầu
Không chứa nhóm đồ dùng.
Đây là nói sơ lược
Về giới luật ti-khuru
Căn bản của giới pháp
Cũng là gốc giải thoát
- 8470 Nương vào các pháp này
Hay sanh các thiện định.
Tất cả trí chân thật
Nhờ đây được cứu cánh

- Cho nên phải gìn giữ
Chớ khiến bị hoại diệt
Vì tịnh giới không mất
Nên pháp lành phát sanh.
Tịnh giới được kiến lập,
Không có pháp bất thiện.
- 8480 Đã an trú tịnh giới
Khéo nhiếp phục các căn
Như người chẵn trâu giỏi,
Không để nó hung hăng
Không giữ gìn các căn
Buông lung theo sáu cảnh
Đời nay gặp tai họa
Sẽ đọa vào ác đạo
Như con ngựa bất kham
Khiến người rơi hầm hố
- 8490 Cho nên người sáng suốt
Không buông lung các căn.
Các căn rất hung hiểm,
Bọn giặc của loài người.
Chúng sanh thường tham ái,
Về các căn của mình
Lại bị nó hãm hại.
Giặc oán thật nguy hiểm
Còn hơn cả rắn độc,
Cọp hung và lừa dữ,
- 8500 Thế gian rất lo ngại,
Nhưng người trí không sợ
Chỉ sợ tâm khinh mạn
Thô tháo và sân hận
Đẫn người vào đường ác.

- Chúng sanh thích chút mật
Không thấy được hàm sâu
Như voi rơi móc nhọn
Khi vượn gặp rình cây.
Như vậy tâm khinh thảo
- 8510 Người trí phải giữ gìn
Phóng tâm để buông lung
Rốt cuộc không vắng lặng.
Nên phải chế ngự tâm
Mau đạt đến an tĩnh.
Ăn uống biết chừng mực
Xem như dùng thuốc vậy
Chớ nhân việc ăn uống
Mà sanh tâm tham sân.
Ăn uống đỡ đói khát
- 8520 Như xe bôi dầu trơn
Như ong lấy mật hoa
Không thương tổn sắc hương.
Ti-khuru đi khát thực
Chớ làm mất niềm tin
Của những người cúng dường
Nếu có người bỏ thí
Nên xét khả năng họ
Có đủ sức hay không.
Không lường sức con trâu,
- 8530 Khiến nó chở quá nặng.
Sẽ làm thương tổn nó.
Ba thời sớm, trưa, chiều
Tuần tự tu nghiệp lành
Đầu hôm và cuối hôm
Cũng đừng ham ngủ nghỉ.

- Giữa đêm giữ chánh niệm
Quán tưởng mặt trời lên.
Suốt đêm chó ngủ vùi
Khiến thân mạng luống qua.
- 8540 Thời gian thường đốt thân
Tại sao ham ngủ nghỉ?
Các oan gia phiền não
Thừa cơ hội làm hại
Tâm mê trong ngủ nghỉ
Từ thân đến ai hay?
Rắn độc ở trong nhà
Khôn khéo đuổi nó ra.
Rắn đen ở trong tâm
Người tỉnh giác khéo trừ.
- 8550 Không có thuật đuổi rắn
Mà cứ nằm yên ngủ
Hẳn người không xấu hổ.
Tâm hổ thẹn chính là
Đồ trang phục rất tốt.
Hổ thẹn, cái móc nhọn
Chế phục được loài voi
Hổ thẹn khiến tâm định,
Ngược lại, chôn căn lành.
Hổ thẹn đời xưng hiền,
- 8560 Ngược lại là cầm thú.
Nếu người lấy dao bén
Cắt xẻ từng thân phần
Chớ nên ôm lòng hận
Miệng không nói lời ác
Ý ác và lời ác
Tự tổn hại chính mình

- Điều thân tu khổ hạnh
Không gì hơn nhẫn nhục
Là sức mạnh bền bỉ
- 8570 Đẻ hàng phục điều khó.
Cho nên chớ sân hận,
Chớ nói ác hại người
Sân hận phá chánh pháp
Phá hoại luôn thân sắc
Chôn vùi cả tiếng thơm
Lừa sân tự đốt tâm.
Sân hận thú giặc oán
Của tất cả công đức.
Chuộng đức đừng sân hận.
- 8580 Phàm ở nhà thế tục
Có rất nhiều phiền não
Nên sân hận là thường
Chẳng lấy gì làm lạ.
Xuất gia mà ôm hận
Là điều trái đạo lý
Cũng như trong nước lạnh
Có lửa dữ cháy bùng.
Tâm kiêu mạn nếu sanh
Phải lấy tay sờ đầu
- 8590 Cạo tóc mặc áo pháp
Ôm bình bát khát thực
Sống đạm bạc bên lề
Lấy gì sanh kiêu mạn?
Người đời nương sắc tộc
Kiêu mạn vẫn còn sai
Huống gì người xuất gia
Chỉ cầu đạo giải thoát

- Mà sanh tâm kiêu mạn?
Đây là điều không thể
- 8600 Dung thứ và chấp nhận.
Tánh cong, thẳng trái nhau
Không thể nào cùng lúc
Mà song hành hiện hữu.
Như sương và hơi nóng
Không thể đồng thời hiện.
Xuất gia tu chánh đạo
Dua nịnh chẳng nên làm,
Dua nịnh là gian dối,
Chỉ chánh pháp nghiêm minh
- 8610 Không khinh thường dối trá.
Mong cầu nhiều là khổ
Thiếu dục là an vui
Vì an mà thiếu dục,
Hưởng gì cầu giải thoát?
Keo kiết kỵ đa cầu,
Sợ tổn hao của báu.
Người bố thí cũng kỵ,
Sợ keo kiết tham lam
Chỉ thẹn không có đủ
- 8620 Tài vật để hiến dâng
Cho nên phải thiếu dục
Bố thí không ngân ngại,
Do tâm thiếu dục này,
Mà được đạo giải thoát.
Nếu muốn cầu giải thoát
Cũng nên tập biết đủ
Biết đủ thường vui vẻ
Vui vẻ là pháp tu

- 8630 Tài sản nhiều: không ổn,
Biết đủ nên thường an.
Người không biết tri túc
Tuy được vui cõi trời
Vẫn không hề thỏa mãn,
Bị lừa khổ đốt tâm.
Giàu mà không biết đủ
Cũng hoá ra nghèo khổ
Tuy nghèo mà biết đủ
Thì ra giàu số một.
Vi không biết tri túc
- 8640 Cảnh ngũ dục càng rộng,
Vẫn mong cầu không chán
Đêm dài chạy theo khổ
Dồn dập sự lo âu
Bị những người tri túc
Xót thương và than tiếc.
Không ham nhiều đệ tử
Thì tâm thường an ổn.
Vi an ổn vắng lặng
Người trời đều phụng sự.
- 8650 Cho nên phải xa lìa
Hai hạng người thân, sơ.
Như cây giữa đồng trống,
Nhiều loại chim đến đậu
Sẽ có nạn khô cành.
Nuôi nhiều người đệ tử
Cũng tương tự như vậy.
Đêm dài chịu các khổ
Nhiều người, nhiều phiền lụy,
Như voi già sa lầy

- 8660 Càng nhúc nhích – lún sâu
Khó ra khỏi lầy lội.
Nếu người chuyên tinh tấn
Gặt hái nhiều lợi ích
Cho nên cả ngày đêm
Siêng năng không lười biếng.
Giọt nước nhỏ khe suối,
Chảy mãi xoi đá mòn.
Cưa cây để lấy lửa,
Mà không cưa liên tục,
8670 Uống công chẳng được gì.
Cho nên phải tinh tấn
Như những người cưa cây
Lấy lửa để dùng vậy.
Bạn hiền tuy là tốt
Cũng không bằng chánh niệm.
Chánh niệm mà hiện tiền
Việc ác không xâm nhập.
Cho nên người tu hành
Giữ chánh niệm thân tâm.
8680 Nếu chánh niệm mất đi,
Những việc lành đều quên.
Ví như vị tướng hùng,
Mặc áo giáp đánh giặc.
Chánh niệm chiếc áo giáp
Rất quan trọng, cần thiết
Chế phục sáu tên giặc.
Chánh định, người kiểm tra,
Giác tâm của hành giả.
Quán sát sự sanh diệt
8690 Cõi thế gian vô thường

- Cho nên người tu hành,
Phải tu tập thiền định,
Chánh định đã vắng lặng,
Diệt trừ tất cả khổ.
Trí huệ hay chiếu sáng
Xa lìa các cảm thọ.
Quán sát và tư duy
Những xung động nội tâm,
Để tùy thuận chánh pháp,
8700 Tại gia và xuất gia
Đều do con đường này,
Mà được giải thoát khổ.
Trí huệ, chiếc thuyền nhẹ
Vượt qua biển sanh tử.
Trí huệ, ngọn đèn sáng
Giữa màn đen vô minh.
Trí huệ vị thuốc hay
Chữa các bệnh triền phược.
Trí huệ, chiếc búa bén
8710 Phá tan rừng phiền não.
Trí huệ, chiếc cầu phao
Vượt qua dòng si ái.
Cho nên phải tu tập,
Các huệ: văn, tư, tu
Thành tựu ba huệ này,
Tuy là người mù mắt
Vẫn có con mắt trí
Thấy thông suốt các pháp.
Người không có trí huệ,
8720 Thành ra kẻ hư dối,
Chẳng phải người xuất gia.

- Cho nên biết giác tri (trí huệ)
Xa lìa pháp hư dối.
Được niềm vui vi diệu,
Nơi vắng lặng an ổn.
Đề cao không phóng dật,
Buông lung là giặc dữ.
Nếu người không buông lung
Được sanh các cõi trời,
8730 Của vị vua Đế thích.
Người thả lòng buông lung
Đọa loài A-tu-la.
Các thầy nên tinh cần,
Khéo tự tu nghiệp lành.
Nơi núi rừng yên tĩnh,
Tăng trưởng tâm vắng lặng.
Phải tự mình cố gắng
Chớ ân hận về sau.
Như lương y ở đời
8740 Tùy bệnh mà cho thuốc
Bệnh nhân cứ ôm bệnh
Không chịu dùng thuốc thang,
Đó không phải là lỗi
Của vị lương y vậy.
Như Lai nói chân thật
Chỉ bày con đường tu
Một cách rất bình đẳng,
Người nghe không thực hành
Đây không phải là lỗi
8750 Của người nói pháp vậy.
Đối với lý Tứ đế
Mà có điều không rõ

- Các thầy hãy hỏi đi
Chớ giấu sự hoài nghi.
Như Lai đã từ bi
An ủi và dạy dỗ
Cho các thầy ti-khưu
Điều đáng làm đã xong.
Thế tôn vì thương xót
8760 Chỉ dạy cho chúng Tăng
Nhưng chúng Tăng im lặng.
Bấy giờ A-na-luật
Quan sát trong đại chúng
Im lặng không còn nghi
Nên chấp tay bạch Phật:
Kính bạch đức Thế tôn;
Mặt trăng có thể nóng
Mặt trời có thể lạnh
Giờ bão có thể ngừng
8770 Tánh đất có thể động
Những hiện tượng như vậy
Thế gian chưa từng có.
Mà dù có chẳng nữa,
Niềm tin của chúng con
Về đạo lý Tứ đế
Chân thật chưa hề sai
Tăng chúng đều không nghi.
Duy Thế tôn niết-bàn
Tất cả đều bi thảm.
8780 Chính vì người muốn tu
Chưa hiểu sâu giáo lý
Mà Thế tôn chỉ dạy.
Nay họ đã hiểu rồi

- Nghi hoặc đều tiêu trừ,
Đã qua biển sanh tử
Không ham muốn, mong cầu.
Nay lại sanh bi luyến
Than Phật vào niết-bàn
Sao mà nhanh quá vậy!
- 8790 Phật vì A-na-luật
Quá bi thảm, mà nói
Giáo pháp để an ủi :
Dù sống qua kiếp trụ²⁰⁴
Rốt cuộc phải biệt ly
Các pháp khác sắc chất
Mà mong hòa hợp mãi
Là điều không hợp lý.
Tự lợi và lợi tha
Như Lai đã hoàn tất
- 8800 Sống nữa mà làm gì?
Trời người đáng được độ
Đều đã được độ thoát.
Các thầy, chúng đệ tử
Lần lượt truyền chánh pháp.
Biết cô ắt suy diệt
Chớ sanh lòng sầu bi.
Phải siêng năng tu hành
Đến chỗ không ly biệt²⁰⁵
Như Lai thấp đèn tuệ,
- 8810 Chiếu sáng cõi thế gian.
Thế gian không gì chắc
Các thầy nên vui vẻ
Như bản thân bị bệnh
Trị bệnh hết khổ nguy.

- Đã bỏ thân chứa khổ,
Ngược dòng khổ sanh từ
Vĩnh viễn xa lìa khổ
Đây thật là niềm vui.
Các thầy tự hộ vệ
- 8820 Chớ sanh tâm phóng dật
Có sanh ắt có diệt.
Như Lai vào niết-bàn
Lời dạy từ nay hết
Đây là lời sau cùng.
Nói xong đức Thế tôn
Vào định cõi sơ thiên
Rồi vào định thứ chín.
Lần lượt trở lại định
Sơ thiên, rồi xuất định
- 8830 Vào cõi định tứ thiên.
Xuất định tâm vắng lặng
Liên vào cõi niết-bàn.
Vi Phật vào niết-bàn
Mặt đất đều chấn động
Không trung có mưa lửa
Không có củi, tự cháy
Rồi từ đất nổi lên
Lửa cháy bùng tám hướng
Cho đến các cung trời
- 8840 Cũng bốc cháy như vậy.
Sấm sét động trời đất
Rung chuyển cả đất trời
Như loài a-tu-la
Tiếng khua trống đánh nhau
Cuồng phong bốn phương dậy
Núi lở mưa tro bụi
Trời trắng không chiếu sáng

- Dòng nước trong sôi động
Rừng kiên cố tàn rụi
8850 Hoa lá rụng trái mùa.
Rồng bay trong mây đen
Rũ năm đầu xuống khóc.
Bốn vua trời, quyền thuộc
Ngâm ngùi muốn cúng dường.
Trời Tịnh cư xuống trần
Đứng hầu khắp không trung
Quan sát sự vô thường
Không buồn cũng không vui.
Tiếc đời vắng bậc thầy
8860 Mắt trí khép nhanh quá!
Tám bộ chúng quý thần
Đầy khắp trong hư không
Rải hoa để cúng dường
Bùi ngùi, lòng không vui.
Chỉ có ma vương mừng
Trời nhạc để tự vui
Ôi! Cõi diêm-phù-đề
Mất hết niềm vinh hạnh
Như núi non nghiêng đổ,
8870 Voi lớn gãy ngà trắng
Trâu chúa rơi đôi sừng.
Hư không không trời trăng
Hoa sen gặp tuyết lạnh
Thế tôn vào niết-bàn
Thế gian buồn cũng vậy.

27

TÁN THÁN NIẾT BÀN

- Bấy giờ có thiên tử,
Ở cung Thiên bạch học²⁰⁶
Từ trên cõi hư không
Thấy Phật vào niết-bàn
8880 Xương rất nhiều bài kệ
Nói về lẽ vô thường
Khắp vì hàng thiên chúng
Tất cả đều vô thường.
Sanh nhanh thì diệt nhanh
Sanh tức đồng với khổ
Chỉ vắng lặng là vui
Cúi hành nghiệp tích tụ
Lửa trí huệ đốt lên
Khói "danh xưng" lan tỏa
8890 Trong khắp cả bầu trời.
Bấy giờ nhiều lớp mưa
Rơi xuống làm tan khói
Như kiếp hỏa nổi dậy
Nạn hồng thủy bị diệt
Lại có trời Phạm Tiên
Như Tiên đệ nhất nghĩa
Ở cõi vui thắng diệu
Mà không bị vương mắc,
Quả báo vui cõi trời
8900 Tán thán Phật nhập diệt.
Lời nói từ tâm định

- Quán sát pháp ba đời
Rốt cùng đều huỷ hoại.
Thế tôn là bậc thầy
Thông đạt đệ nhất nghĩa
Thế gian không ai bằng
Bậc trí huệ thù thắng
Người cứu hộ thế gian.
Tất cả bị vô thường
- 8910 Huy hoại và tiêu diệt
Người nào được trường sanh?
Than ôi! Cả thế gian
Chúng sanh đọa đường tà!
Bấy giờ A-na-luật
Thấy Thế tôn nhập diệt
Chúng sanh đều mù lòa
Các hành là vô thường
Như đám mây nhẹ trôi
Hiện nhanh và diệt nhanh.
- 8920 Người trí không vướng mắc
Chày kim cang vô thường
Đập nát núi ngọc báu.
Tệ thay! Đời nông nổi
Vỡ tan chẳng bền chắc
Con sư tử vô thường
Hại rồng voi đại tiên.
Thế tôn, cờ kim cang
Vẫn bị hoại-vô thường
Huống gì chưa ly dục?
- 8930 Mà không sanh sợ hãi?
Chồi mầm sáu hạt giống
Chỉ một trận mưa rơi
Thấm xuống bốn rễ sâu
Rồi kết thành hai nhánh²⁰⁷
Năm loại quả tốt tươi

- Ba đời đồng một cội,
Là cây lớn phiến nào.
Được voi lớn mâu-ni,
Ra sức nhỏ kéo lên
- 8940 Nhưng không khỏi vô thường.
Cũng như chim Súc khí²⁰⁸
Thích nước, nuốt rắn độc
Bỗng gặp nạn hạn hán
Mất nước, thân cũng tiêu.
Như ngựa hay ra trận
Dừng mãnh lúc giao tranh
Thắng trận xong trở về
Vẫn hiền hậu, nhuần nhuyễn.
Lừa nhờ củi bốc cháy
- 8950 Củi hết, lừa tự tắt.
Thế tôn cũng như vậy
Việc xong vào niết-bàn.
Cũng như ánh trăng sáng
Trừ bóng tối cho đời
Chúng sanh mong chiếu sáng.
Lại ẩn núi Tu-di
Thế tôn cũng như vậy.
Ánh sáng trí huệ chiếu
Làm tan bóng tối đen
- 8960 Cho tắt cả chúng sanh
Rời ẩn núi niết-bàn.
Xưng Ngài: ánh sáng lớn,
Thù thắng chiếu thế gian
Diệt trừ hết bóng tối,
Không dừng như dòng chảy
Giỏi điều khiển tuấn mã
Quân ngũ đi theo sau
Như thiên từ Nguyệt Quang
Và thiên từ Nhật Quang

- 8970 Chiếu ánh sáng vào nhau
Hòa chung vùng ánh sáng
Khi Thế tôn nhập diệt
Thế gian bỗng tối đen
Như màn che nhật nguyệt
Chúng sanh mất quang minh.
Việc thờ lạy chấm dứt
Chỉ có khói đen thôi
Thế tôn ẩn ánh sáng (nhập diệt)
Đời mất hết quang vinh
- 8980 Đoạn tuyệt niềm ân ái
Lo cứu ứng chúng sanh
Việc xong không nghĩ tương.
Xa lìa thân trời buộc
Đầy phiền não đau khổ
Đề được đạo chân thật
Xa đám đông náo nhiệt
Vào cảnh giới tịch tĩnh
Thần thông bay lên không
Bỏ đồ đựng khổ đau (xác thân)
- 8990 U mê và đen tối.
Trí tuệ soi sáng khắp
Trừ phiền não trần ai.
Nước trí rửa sạch bụi (phiền não)
Không trở lại như bản
Nơi vĩnh viễn vắng lặng
Diệt tất cả sanh tử.
Được mọi loài sùng kính
Chuyển hóa hết các pháp,
Thành pháp vui an tịnh
- 9000 An ủi khắp mọi loài
Trái rộng dòng phước đức
Tiếng tốt vang khắp nơi
Chiếu sáng mãi đến nay.

- Phật khởi lòng thương xót,
Những người tranh với ngài
Không vui vì bốn lợi
Không buồn vì bốn suy
Khéo nhiếp hộ ý tình
Các căn đều sáng suốt
- 9010 Tâm định, quán bình đẳng
Không vướng mắc sáu cảnh
Được điều chưa từng có
Dùng thứ nước định huệ
Giải trừ con đoi khát
Hiển dưng những đồ vật
Mà người không thể cho
Cũng không mong đền đáp.
Thân tướng rất thanh tịnh
Và vi diệu tuyệt vời.
- 9020 Biết tất cả tâm niệm
Xấu tốt không động lòng.
Sức thắng tất cả oán
Thuốc hay trị các bệnh
Cả bệnh hoại, vô thường.
Pháp vui có nhiều loại,
Cho tất cả chúng sanh
Đáp ứng mọi sở cầu
Mãn nguyện cho tất cả.
Phật là đại thí chủ
- 9030 Thánh huệ soi thể gian
Một khi đã nhập diệt
Không còn trở lại nữa.
Như lửa mạnh thể gian
Cùi hết không còn cháy
Không bị nhiễm tám pháp
Hàng phục nạn ngũ dục
Giáo hóa khắp quần sanh

- 9040 Dùng ba mà thấy ba
Lìa ba mà được ba
Giấu một để được một
Vượt bảy, vào niết-bàn
Đạo rốt ráo vắng lặng
Được Thánh hiền tôn sùng
Đã đoạn chương phiền não
Người sùng kính được độ
Kẻ thiếu thôn đói khát
Được ăn uống cam lồ
Mặc áo giáp nhẵn nhục
Hàng phục kẻ sân hận.
- 9050 Dùng thật nghĩa vi diệu
Làm vui lòng mọi người
Người lành tu ở đời
Gieo hạt giống thánh hiền.
Người tu chánh hay tà
Phật nhiếp hộ bình đẳng
Không bỏ sót một ai
Vận chuyển xe chánh pháp,
Thế gian vui lãnh thọ.
Từ trước tạo nhân lành,
- 9060 Các pháp vui chân chánh
Nên nay được giải thoát.
Đạo chơi ở nhân gian
Độ những người chưa độ
Người chưa thấy chân thật
Phật dạy thấy chân lý
Những người tu ngoại đạo,
Dạy họ pháp sâu mầu,
Nói sống chết vô thường
Không chủ, không an vui.
- 9070 Dùng cờ phướn chánh pháp
Phá tan đám ma quân

- Tiến lui không buồn vui
Xem nhẹ mạng sống thường
Tán thán vào tịch diệt.
Người chưa độ được độ
Chưa giải thoát, giải thoát.
Đạo Mâu-ni vắng lặng
Để nhiếp hóa chúng sanh,
Chúng sanh nghịch thánh đạo
9080 Quen theo nghiệp bất chánh
Cũng như đại kiếp hết
Người truyền pháp nhập diệt.²⁰⁹
Mây dày đặc, sấm sét
Mưa lớn cuốn cây rừng
Voi con kéo rừng gai
Để nuôi dưỡng, lợi người
Mây tan, voi già lụy
Không kham nổi việc này.
Phật phá tà lập chánh
9090 Người đáng độ được độ
Đả phá các tà luận
Thành đạt đạo tự tại
Nay Ngài vào niết-bàn
Đời không ai cứu hộ
Quân đội của ma vương
Ra oai động trời đất
Muốn hại đức Thế tôn
Nhưng không thể lay động
Lẽ nào bỗng một sớm
9100 Bị ma quân phá hoại ?
Trời, người đều tụ tập
Đầy ấp trong hư không,
Ngại sanh tử vô cùng
Nên lòng rất lo sợ.
Thế gian không xa, gần,

- Thiên nhãn đều thấy hết
Lý nghiệp báo rõ ràng,
Như xem cảnh trong gương.
Thiên nhĩ nghe rất tốt
- 9110 Nơi xa nào cũng nghe.
Phật dạy hàng chư thiên,
Đi giáo hóa không ngừng,
Cải thiện môi trường sống (cảnh)
Phân thân mà thể hiệp
Vào nước vẫn không chìm.
Nhớ lại đời quá khứ
Nhiều kiếp chẳng hề quên,
Giác quan tiếp xúc cảnh
Mỗi thứ cảm nhận riêng.
- 9120 Có trí tha tâm thông
Tất cả đều biết được
Trí thần thông tịnh diệu
Bình đẳng quán tất cả
Sạch hết các phiền não
Tất cả việc đã xong
Trí lia cõi hữu dư²¹⁰
Lặng trí, vào niết-bàn.²¹¹
Chúng sanh tánh ngang bằng
Chìm sâu trong ngu mê
- 9130 Nhờ Thế tôn khai ngộ
Mà tâm được nhu hòa
Những chúng sanh khù khờ
Thấy Phật – trí sáng, lanh
Chúng sanh nhiều tội ác
Thấy Phật liền giải thoát
Một sớm Phật nhập diệt
Ai thực hiện đức này?
Đời không người cứu hộ
Khi hết thở, tắt hơi,

- 9140 Ai lấy nước mắt trong
Rưới lên khiến sống lại?
Việc làm đã hoàn tất
Thế tôn vào niết-bàn.
Từ nay trong thế gian
Ai phá lưới ngu si
Đời xuôi theo sanh tử
Ai thức tỉnh ngược dòng?
Chúng sanh – tâm mê muội,
Ai nói đạo tịch diệt?
- 9150 Ai chỉ chỗ an ổn
Ai dạy nghĩa chân thật?
Chúng sanh chịu khổ lớn
Cha lành cứu vớt – Ai?
Chúng sanh tranh tụng nhau
Mất đi chí cao cả
Cũng như bầy ngựa đua
Thì đất bằng bay bụi.
Vua mát, nước cũng tiêu
Đời không Phật cũng vậy.
- 9160 Hiểu biết nhiều mà không
Có từ để diễn đạt
Cũng như có thuốc hay
Mà không thầy sử dụng.
Minh vương hết oai quang
Quốc dân mất an lạc.
Đức Phật vào niết-bàn
Thế gian mất vinh hạnh
Như ngựa Tứ chạy hay,
Không có anh nài giỏi.
- 9170 Tàu thuyền trong biển khơi
Không hoa tiêu điều khiển.
Ba quân thật hùng mạnh,
Không có vị tướng tài;

- Đoàn lái buôn giàu có
Mà mắt kẻ dẫn đường;
Bệnh nhân mất lương y;
Thánh vương hết của báu;
Ngàn sao thiếu trời, trăng;
Như người đời muốn sống
9180 Mà không còn thân mạng,
Đức Phật mà vắng bóng
Thế gian cũng như vậy.
Vô minh đã hết sạch,
Việc đáng làm đã xong
Nên Phật vào niết-bàn
Hàng đệ tử của Ngài
Vì nhớ ơn, báo ơn
Nên luôn luôn buồn thảm,
Mới biết đời là khổ
9190 Những vị chưa ly dục
Than khóc chẳng đặng dừng
Những vị sạch vô minh,
Cảm thân khổ sanh tử,
Bây giờ những Lục sĩ²¹²
Nghe Phật đã niết-bàn
Kêu than, khóc sầu thảm
Như bầy chim le le
Mà gặp phải chim ưng.
Họ đến rừng sa-la
9200 Nhìn Thế tôn nhập diệt
Không thấy đáng giác ngộ
Như lúc Ngài còn sống
Họ ôm đầu than khóc
Giậm đất mà kêu trời
Như sư tử xông vào
Đàn trâu bắt nghé con
Bầy trâu kêu hoảng lên.

- Trong số những Lục sĩ
Có người chuộng chánh pháp,
9210 Quán tướng bậc pháp vương,
Đã vào đại tịch diệt,
Họ nói: loài chúng sanh
Tất cả đều ngu mê
Phật khai thị tỉnh giác,
Nay vào cảnh vắng lặng:
Cứu cánh Đại niết-bàn.
Phật vì hàng chúng sanh
Mà dựng cờ chánh pháp.
Nay cờ phước đã ngã,
9220 Thế tôn, mặt trời Tuệ
Đại giác là ánh sáng
Tinh tấn là sức nóng
Trí huệ, ngàn quang minh
Chiếu sáng thật vi diệu
Xóa tan mọi tăm tối.
Lẽ nào Ngài niết-bàn?
Mà trở lại tối tăm?
Đuốc tuệ chiếu ba cõi,
Con mắt của chúng sanh
9230 Nay bỗng nhiên khép lại.
Thế gian chẳng còn ai,
Đắt dẫn vào đường chánh
Sanh tử, dòng sông lớn
Tham, sân, si: sóng to
Cây cầu chánh pháp gãy
Chúng sanh chìm đắm luôn.
Những người Lục sĩ kia
Hoặc khóc than buồn khổ
Hoặc âm thầm cảm hoài
9240 Hoặc lẫn mình, giậm chân
Hoặc im lặng quán tướng

- Hoặc than dài phiến muôn
Sắm sửa xe vàng, bạc
Hương hoa thật trang nghiêm
An trí thân Thế tôn.
Màn báu phủ lên trên
Cờ phướng, dù lọng đẹp
Hòa tấu các kỹ nhạc:
Những nam nữ Lục sĩ
9250 Lần lượt đến cúng dường.
Chư thiên rải hương hoa
Trên không trời nhạc trời
Người, trời đều đau buồn
Cùng than thờ tiếc thương.
Dân trong thành nam, nữ
Ra khỏi cửa long tượng
Qua sông Ni-liên-thiên
Đến chỗ nhập niết-bàn
Của chư Phật ngày xưa,
9260 Nay cũng chính là nơi
Đức Thế tôn nhập diệt.
Đoàn người cúng dường xong
Họ sắp cây chiên-đàn
Và các loại cây thom
Lên trên thân Đức Phật
Rưới ướp bằng dầu thom
Rồi châm lửa ở dưới
Ba lần châm ngọn lửa
Mà cây vẫn không cháy.
9270 Bấy giờ Đại Ca-diếp
Từ trước ở Vương xá
Biết Phật muốn nhập diệt
Nên vội vã quay về
Cùng đoàn người đệ tử
Tâm tịnh phát lời nguyện:

- Mong thấy được thân Phật
Trước khi cử hành lễ
Trà tỳ báo thân ngài.
Do lời nguyện chân thành
- 9280 Nên lửa châm không đỏ.
Đại Ca-diếp đến nơi
Buồn than rồi đánh lễ
Bên chân đức Phật-đà.
Sau đó lửa mới cháy
Bên trong sạch lửa phiền
Bên ngoài lửa không cháy.
Dù da thịt cháy thiêu
Linh cốt kim cang còn.
Dầu thơm đã cháy hết
- 9290 Dùng bình vàng chứa xương.
Pháp giới không cùng tận
Linh cốt cũng như vậy
Quả trí tuệ kim cang
Vững chắc như Tu-di
Chim cánh vàng sức lớn
Cũng không thể chuyển dời
Xá lợi trong bình báu
Đúng thời mới đi chuyển.
Lẽ nào sức thế gian,
- 9300 Chuyển được pháp tịch diệt!
Danh đức lưu truyền khắp
Đầy đủ cả mười phương
Thân tùy thời tịch diệt
Mà linh cốt vẫn còn
Mặt trời trong thiên hạ
Chúng sanh mong chiếu sáng
Một sớm bỗng ảm lặn
Xá lợi trong bình vàng
Các khổ dôn ở thân

- 9310 *Chỉ kim cương chuyển hóa,
Làm ổn định an lành.
Chúng sinh chịu khổ lớn.
Phật dạy cách tiêu trừ
Như vậy thân kim cương
Ngày nay được hòa táng.
Những nhóm Lục sĩ kia
Mạnh khỏe thật vô song
Hàng phục khổ, oan gia
Mà quy y theo Phật.*
- 9320 *Luyên ái gặp nạn khổ
Chỉ mạnh không lo buồn
Họ thấy đức Thế tôn
Vào niết-bàn tĩnh lặng
Đều nhớ thương buồn khóc
Vội thân hình khỏe khoắn
Tánh mạnh bạo kiên cường
Vào thành như đồng trống .
Đem xá lợi đi khắp
Từ thành thị, thôn làng*
- 9330 *Để chúng sanh cúng dường
Tôn thờ ở lâu cao
Trời, người đều thờ phụng.*

28

PHÂN PHÁT XÁ LỢI²¹³

- Dòng tộc Lục sĩ ấy
Phụng sự xá-lợi Phật
Dùng hương hoa thượng hạng
Trân trọng dâng cúng dường.
Bấy giờ bảy vị vua
Nhân vì Phật nhập diệt,
Sai sứ đến rừng cây
9340 Gặp những nhóm Lục sĩ
Xin thỉnh xá-lợi Phật.
Vì tôn trọng Phật-đà
Và ý lại sức mạnh
Nên họ sanh lòng kiêu.
Thà bỏ thân mạng đi
Không cho xá-lợi Phật.
Sứ giả về tay không
Tâu lên mọi sự kiện
Bảy vị vua nổi giận
9350 Kéo đoàn quân đông đảo,
Thế mạnh như vũ bão
Đến tại thành Cưu-di.²¹⁴
Nhân dân ra ngoài thành,
Thấy vậy đều kinh hãi
Trở về cấp báo cho
Dòng tộc Lục sĩ biết
Bình mã các nước đến
Nào bộ binh, voi ngựa,

- Vây chặt thành Cưu-di.
9360 Vườn rừng ở ngoài thành
Ao, suối, cây, hoa quả,
Bị đoàn quân dẫm nát
Quang cảnh thật tàn tạ .
Lục sĩ lên thành xem
Cảnh vật bị tàn phá
Cuộc chiến thật nghiêm trọng
Đây đủ các chiến cụ
Vũ khí, xe bắn đá
Cung, nỏ, đuốc lửa bay.
- 9370 Bảy vị vua vây thành
Hàng ngũ thật tề chỉnh
Như bảy vì sao lớn
Chuông trống như sấm vang
Khí mạnh như mây tu.
Các Lục sĩ phẫn nộ
Mở cửa thành quyết chiến.
Bạc bỏ lão trong thành ,
Những người tin Phật pháp
Sợ hãi phát lời nguyện:
- 9380 Để các vua cảm phục
Mà không tổn hại gì
Dùng lời khuyên thân thiện
Để họ khỏi đánh nhau.
Dùng sĩ mang áo giáp
Múa dao, vung kiếm dài
Chuông trống giục liên hồi
Cầm gậy liên ừng chiến.
Bấy giờ có một vị
Trưởng lão Bà-la-môn
- 9390 Tên là Độc-lâu-na²¹⁵
Học rộng, trí huệ cao
Được mọi người kính trọng.

- Tâm hiền, chuộng chánh pháp
Nói với bảy quốc vương:
Xem hình thể thành này
Một người cũng đủ sức
Chống cự số quân nhiều
Huống gì họ chung sức
Mà không thắng được ư?
- 9400 Nếu khiến tiêu diệt nhau
Làm sao gọi có đức?
Khi hai bên giao chiến
Tình thế khó lường toàn
Khốn bên này, bên kia
Cả hai đều thương tổn
Tình thế khó suy lường.
Hoặc kẻ mạnh thắng yếu
Hoặc kẻ yếu thắng mạnh.
Như người bắt rắn độc
- 9410 Mà cứ việc xem thường
Lẽ nào không hại thân?
Những kẻ tánh mềm yếu
Mà được người khích lệ,
Ra trận thành chiến sĩ
Như lửa được thêm dầu
Chớ nên khinh kẻ yếu
Bảo rằng họ không kham.
Thân mạnh không đủ cậy,
Chẳng bằng pháp lệnh đầu.
- 9420 Ngày xưa bậc thắng vương
Tên là Ca-lan-đa²¹⁶
Tình tựa khởi tâm Từ
Hàng phục được giặc oán,
Tuy làm vua bốn cõi
Nổi tiếng tài sản nhiều
Rốt cuộc cũng không còn.

- Như con trâu uống nước
No bụng rồi trở về
Ít lâu thái ra hết.
- 9430 Chiến thắng thêm oán hận
Hòa giải sau khỏi lo
Nay kết oán hận thù
Việc này thật không nên.
Nếu muốn cúng dường Phật,
Nên theo Phật nhẫn nhục.
Như vậy Độc-lâu-na,
Quyết tâm, nói thành thật
Hợp nghĩa lý, ôn hòa
Nói ngay thật, không sợ.
- 9440 Bấy giờ các quốc vương
Nói với Độc-lâu-na
Ông nay nói đúng lúc
Sáng suốt và hữu ích
Lời thân mật chân thành
Lý đúng, thuận chánh pháp
Hãy nghe chúng tôi nói:
Phàm là bậc vua chúa
Hoặc nhân vì dục lạc
Mà thù oán đánh nhau
- 9450 Hoặc nhân vì đũa giỡn
Chỉ gây hiềm khích nhỏ
Không đến nổi chiến tranh.
Chúng ta vì chánh pháp
Mà nay đánh nhau sao?
Kẻ kiêu mà đạt nghĩa
Người đời còn phục tùng.
Hưởng gì Phật bỏ kiêu,
Dạy bảo người khiêm cung.
Chúng ta có lẽ nào
- 9460 Không hy sinh tự ái

- Để cúng dường Đức Phật?
Ngày xưa đại địa chủ
Bật-sắc A-nan-đà²¹⁷
Chỉ vì một người đẹp
Mà đánh nhau chí tử.
Huống gì nay chúng ta
Vì tôn kính cúng dường
Bậc thầy tịnh lý dục
Mà tiếc thân mạng sao?
- 9470 Tiên vương Kiêu-la-bà²¹⁸
Đánh với Bát-na-bà²¹⁹
Lần lượt tàn phá nhau
Cũng chỉ vì ham lợi.
Huống gì bậc không tham
Mà ta không biết kính,
Lại tham mạng sống sao?
Con của tiên La-ma²²⁰
Oán hận vua Thiên Tý²²¹
Phá nước hại nhân dân
- 9480 Cũng chỉ vì sân hận.
Huống gì bậc đạo sư
Không còn sân oán hận
Mà ta lại tiếc thân
Không biết cúng dường sao ?
La-ma vì Tư-đà²²²
Sát hại các nước quý
Huống gì đáng Thế tôn
Không còn tâm sát hại
Mà ta còn tiếc thân
- 9490 Không biết hy sinh sao?
A-lợi và Bà-câu²²³
Hai quý thường kết oán
Chính vì ngu si thôi
Mà hại cả chúng sanh

- Hướng gì đáng Thế tôn
Bậc trí tuệ giải thoát
Mà ta lại tiếc thân
Không biết phụng sự Ngài?
N như vậy, nhiều ví dụ
- 9500 So sánh việc xưa nay
Đa phần đều vô nghĩa
Mà họ dám hy sinh
Hướng gì đáng Thế tôn,
Bậc thầy của trời người
Được thế gian kính trọng
Mà ta lại tiếc thân
Không cần cầu cúng dường?
Nghe vậy các vua bảo
Nếu ông muốn đình chiến
- 9510 Hãy khuyên nhóm Lục sĩ
Để chúng tôi vào thành
Hòa giải mở cửa ra
Chúng ta sẽ mãi nguyện
Theo như lời ông nói
Lòng chúng tôi tạm yên
Cũng như con rắn độc,
Vì nhờ sức thần chú
Mà không làm hại người.
Bấy giờ Độc-lâu-na
- 9520 Tiếp nhận lời các vua,
Vào trong thành hòa giải
Vấn an nhóm Lục sĩ
Lời lẽ rất khôn ngoan
Trung thật và tha thiết:
Thưa quý vị Lục sĩ!
Các quốc vương ngoài thành,
Trang bị nhiều khí giới
Thật lợi hại vô cùng,

- Họ mặc áo giáp dày
9530 Quân đội thật tinh nhuệ
Gươm giáo mùa sáng lò
Khí sắc thật hùng dũng
Muốn tiêu diệt thành này.
Nhưng họ vì chánh pháp
Lo ngại việc chiến tranh
Là pháp không chánh đáng
Gây tổn hại đau thương
Nên cử tôi đến đây
Có mấy lời bộc bạch.
- 9540 Tôi không vì đất đai
Cũng không cầu tiền tài
Không khởi tâm kiêu mạn
Và ôm hận, oán thù.
Vì cung kính Thế tôn
Mà mạo muội đến đây.
Quý vị hiểu ý tôi
Gây khổ nhau làm gì ?
Cùng tôn trọng chánh pháp,
Chúng ta là anh em.
- 9550 Xả-lợi của Thế tôn
Còn để lại cõi đời
Chúng ta cùng nhất tâm
Nên thành kính cúng dường.
Keo kiệt về tiền tài
Cũng không phải lỗi lớn
Mà keo kiệt chánh pháp
Mới là tội rất nặng
Cuộc đời vốn tẻ bạc,
Kẻ xử trí không thông
- 9560 Sẽ gây nhiều tai hại.
Vậy nên đối xử nhau
Bằng lễ nghi tâm khách

- Không bằng phép vua tôi,
Đóng cửa để phòng ngự.
Tôi trình việc lành, dữ
Và hoài báo của tôi:
Các vua kia cũng thuận.
Hai bên không chống nhau
Lẽ ra nên hòa hiệp.
- 9570 Thế tôn còn ở đời
Thường dạy pháp nhân nhục
Không thuận với chánh pháp
Làm sao nói cúng dường?
Người đời vì ngũ dục
Tiền tài và ruộng vườn
Mà tranh chấp mâu thuẫn.
Nếu người vì chánh pháp
Nên tùy thuận thánh giáo
Vì chánh pháp kết oán,
- 9580 Thật là điều trái ngược.
Phật từ bi, vắng lặng
Thường muốn yên tất cả
Cúng dường đức đại bi
Mà làm việc hại lớn
Thì sao gọi cúng dường?
Nên phân chia xá-lợi
Một cách thật bình đẳng
Thuận pháp, tiếng đồn khắp
Nghĩa thông, lời hợp lý.
- 9590 Nếu họ làm phi pháp
Thì dùng pháp hòa hợp
Đó là kinh chuông pháp
Khiến chánh pháp trường tồn.
Phật dạy hạnh bố thí,
Bố thí pháp hơn hết
Người bố thí tài vật

- Dễ hơn bố thí pháp.
Nhóm Lục sĩ nghe nói
Nhìn nhau mà hổ thẹn,
9600 Nói với Độc-lâu-na:
Thâm cảm ý của ông,
Lời nói rất thân thiện
Hòa nhã và chánh đáng
Thật hợp với chánh pháp.
Những điều ông đã làm
Thuận lợi, có công đức
Giải hòa giữa đôi bên.
Chỉ cho chúng tôi thấy
Chỗ trọng yếu chánh đạo.*
- 9610 Như dân con ngựa ngu
Đi lạc, về đường chánh.
Nay dùng lý giảng hòa
Đúng như lời ông nói.
Lời hay và chân thành,
Mà lòng không chiếu cố
Thì sau chắc ân hận,
Nhóm Lục sĩ nói xong
Liên mở Xá-lợi Phật
Phân tám phần bằng nhau.*
- 9620 Họ chỉ nhận một phần,
Để thành kính cúng dường
Chia bảy phần còn lại
Cho bảy vị quốc vương.
Bảy vua được Xá-lợi
Vui mừng đánh lễ nhận
Cung thỉnh về nước mình
Xây tháp mà cúng dường.
Trước khi họ chia tay,
Độc-lâu-na yêu cầu:*
- 9630 Nhóm Lục sĩ một điều:*

- Hãy cho ông cái bình
Đã dùng chia xá-lợi
Yêu cầu bảy vị vua
Cũng cho ông một phần
Để ông đem về xứ
Xây tháp mà phụng thờ,
Gọi là tháp Kim Bình.²²⁴
Dân thành Câu-na-kiệt²²⁵
Thu thập tro còn lại
9640 Cũng xây tháp tôn thờ
Gọi là tháp Khôi Thán.²²⁶
Các vua xây tám tháp
Cộng Kim Bình, Khôi Thán.
Vây cõi Diêm-phù-đề
Tất cả mười ngôi tháp.
Nhân dân trong cả nước
Đem lọng báu, hương hoa
Cúng dường tháp xá lợi
Trang nghiêm như núi vàng.
9650 Các thứ lễ nhạc hay
Ngày đêm luôn hòa tấu
Cúng dường xá-lợi Phật.
Bảy giờ cả chúng sanh,
Năm trăm vị La-hán
Vĩnh viễn vắng bóng thầy
Lo lắng và buồn ngùi
Không còn chỗ nương tựa
Các vị tăng La-hán
Về núi Kỳ-xà-quật²²⁷
9660 Hạp trong hang Đế thích
Kiệt tập lời Phật dạy
Thành bảo tạng kinh điển.
Mọi người đều suy cử
Trưởng lão A-nan-đà

- Đọc lại lời Phật dạy
Từ trước đến sau cùng
Trong tất cả pháp hội
Các bộ kinh nhỏ lớn.
Vì A-nan là người
- 9670 Trực tiếp hay gián tiếp
Được nghe Phật Thích-ca
Trong các thời thuyết pháp.
A-nan vì đại chúng
Lên pháp tòa sư tử
Đọc như lời Phật nói
Mở đầu bằng một câu
Là “Nhu thật tôi nghe”
Rồi một thời, Phật ở.....
Chúng hội rất cảm động
- 9680 Tất cả đều rơi lệ.
Sau cùng thành Kinh tạng.
Là phương tiện tu học.
Đã đạt cảnh niết-bàn
Nay được và sau được
Niết-bàn cũng như vậy
Vua Vô Ưu²²⁸ ra đời
Người mạnh (tri) điều khiển được
Các phiền não ưu tư
Người yếu chỉ diệt trừ
- 9690 Những phiền não mà thôi.
Như hoa cây vô ưu
Vua cõi Diêm-phù-đề
Tâm thường không ưu não
Tin sâu nguồn chánh pháp
Cho nên gọi vô ưu.
Con cháu triều Không Tước²²⁹
Theo dòng chánh mà sanh
Cứu độ khắp thiên hạ

- 9700 Xây dựng các tháp miếu
Vốn tự cường vô ưu
Nay gọi tháp Vô Ưu
Mở tháp bày vị vua
Đề lấy các xá-lợi
Một sớm phân bố khắp
Tám vạn bốn ngàn tháp.
Chỉ có tháp thờ tám
Ở tại thôn Ma-la
Được thần long gìn giữ
Vua lấy cũng không được.
- 9710 Tuy không được xá-lợi
Biết Phật có xá-lợi.
Thần long luôn cúng dường
Làm tăng lòng kính tín
Tuy vua cai trị nước
Đến khi được thánh quả
Nay khiến khắp thiên hạ
Cúng dường tháp Thế tôn
Quá khứ hiện vị lai
Tất cả được giải thoát.
- 9720 Người cung kính cúng dường
Lúc Thế tôn ở đời,
Hay xá-lợi, niết-bàn
Đều được phước như nhau.
Trí huệ luôn sáng suốt
Thêm lớn tâm cao thượng.
Quán sâu về phước đức
Của các đấng Thế tôn
Giữ đạo và cúng dường
Phước báo cũng thù thắng.
- 9730 Phật được pháp tôn thắng
Xứng đáng được cúng dường
Của tất cả chúng sanh.

- Đã đến chỗ “bất tử”
Người tin cũng được an.
Cho nên hàng trời người
Đều nên thường cúng dường.
Đức Phật đại từ bi
Đã thông đạt chân lý
Độ tất cả chúng sanh
- 9740 Ai nghe mà không kính?
Những thống khổ thế gian
Không gì hơn nổi khổ
Về sanh, già, bệnh, chết.
Khổ về chết rất lớn
Chư thiên còn phải sợ.
Bậc xa lìa các khổ
Tại sao không cúng dường?
Niềm vui không tái sanh (niết-bàn)
Là niềm vui vô thượng
- 9750 Khổ tái sanh rất lớn
Không khổ nào sánh bằng.
Đức Phật xa lìa được
Cái khổ về tái sanh
Vì đời khai thị khắp
Tại sao không cúng dường?
Tán thán Đức Thế tôn
Suốt cuộc đời hành đạo
Không phải vì danh lợi.
Tùy thuận kinh Phật nói
Để cứu độ thế gian
Được an lành giải thoát.

Hết